Масса а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера дензз ● ЕРА, 26 декабрь, 1974 шу. ● № 166 (5444). ● Мах 2 кап.

РОСТОВСКИ ОБЛАСТЕРА ДОНА ХИ ТIЕ НИКОЛАЕВСКИ ГИДРОУЗЕЛА ПРОЕКТ ОТТАЕЧЕН ХЬАЛЪЕЧЕН ДАКЪА ЛОАЦАШ ХИННАЧА БОЛХЛОШКА, ИНЖЕНЕРАШКЕН ТЕХНИКАШКЕН, ОРГАНИЗАЦЕЙН ПРЕДПРИЯТЕЙН ЕРРИГАЧА КОЛЛЕКТИВАШКА

Деза новкъостий!

Советски Союза Коммунистически партен СССР Министрий Советон даггара даькъалъю Николаевски гидроузела проект оттаечен из хьалъечен дакъа лоацаш хинна гIишлонхой коллективаш, монтажникаш, берригa болхлойн инженерно-техническн балхаш дерашн йоккхача къахьегама кхиамашца — гидроузела керттера гIирсаш ханал хьалха хьалталонца — гидроузела керттера гIирсаш ханал хьалха хьалтталонца дай а даьха Дона суит а теха донской хий гидроузлагIа чакхдувлийта доладарах.

Николаевски гидроузел хьалъяь яларо торо лургья 150 эзар гектар кердача лаьтташка хий дилла а Дона тIе гIоала кемаш лелилга дикка тоаде а.

КПСС Центральни Комитети СССР Министрий Советн тешаш я Ростовски областерча мелиоративни организацеи гIишлонхоша мехка йокъал латтача районашка ирригаци ярен ялати кхьийола юртбоахама продукции алсамъяккхарен парте белгалъяь программа толаме кхоачашъяра шоай низ кхоберг ца хиларах.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ — СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ

РОССИ: ПЯТИЛЕТКА ЧАКХЙОАЛА ШУ

БАРХIАЗЛАГIА ХЕРЖАЧА РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА БАРХIЛАГIА СЕССИ

Советски мохк — пятилетка чакхйоалача шера гаргга дIатIаккхаьчаб. Масса оагIорахьара а бокъонца доаггIача бесса а 1975 шера Российски Федераце халкъа боахам дегIабоалабара дешаш дувца гулбеннаб Москве республика Лакхехьарча Совета аргIан сессе баьхка депутаташ.

ЧIоагIа белгала йолча хана йоккхача Кремлевски двореце вIашагIкхийттаб Россе ерригача автономни республикашца, краяшца, областашца бахкийтараш. Советски халкъо пятилетка диълагIча шера яьхача йоккхийча къахьегама коталонаша мехка халкъа боахам дIахо дегIабоалабелга Iалашдаьд КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева дIаьхха къамаьл а деш хиннача КПСС Центральни Комитета Пленумен цул тIехьагIа хиннача СССР Лакхехьарча Совета сессен йийца а йийца могаяьй 1975 шера СССР халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен планен Паччахьалкхен бюджетен проекташ. Белгалъяьй дIахо мехка экономика дегIайоалаярен халкъа материальни вахара хьали культура боарами лакхбарен перспективаш.

КПСС ЦК Пленума решенеш кхоачашъяран Российски Федераце къахьегамхоша нийсагIа пятилетка толамца чакхъяккхаран тIаерзаяь хоадамбоалаш йола предложенеш йоалаергья РСФСР Лакхехьарча Совета депутаташа 24 декабре хьайийллача сессе.

ЧIоагIа, дIаьхдаь тIоараш а тохаш, ура а гIайтта тIайидар депутаташен хьаьшашен новкъостий: Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, А. А. Гречко, В. В. Гришин, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, Ф. Д. Кулаков, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Н. Демичев, Б. Н. Понамарев, М. С. Соломенцев, Д. Ф. Устинов, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев.

Сесси хьайийллар РСФСР Лакхехьарча Совета председатела депутата В. А. Котельникова.

Сессе доакъашхоша хьал а гIайтта дагабохарца сий дир сессешта юкъерча ханачухь байнача депутатий А. Н. Гандурина, К. А. Новикова, А. С. Панюшкина, М. Ш. Шакирьянова.

Керда хержача депутатий В. Ф. Гавриленкон Н. И. Масленниковен полномочеш бакъярах йолча мандатни комиссе докладах бола соцам тIаэц.

Сессе ден повестка чIоагIъю:

1. 1975 шера РСФСР халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен планах.

2. 1975 шерарча РСФСР Паччахьалкхен бюджетахи 1973 шерара РСФСР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярахи.

3. РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдарах.

1975 шера РСФСР халкъа боахам дегIабоалабара паччахьалкхен планах йола доклад йир РСФСР Министрий Совета председатела заместитела, республика Госплана председатела депутата Н. И. Масленникова.

ЧIоагIа политически къахьегамен хьинар айденнача хьале, аьлар цо, вай мохк дог тийшша коммунизм хьалъяра дерригача лостамегIа дIахьалхашкахьа бода.

1974 шера 16 декабре хиннача КПСС ЦК Пленуме йийца а йийца керттерча даькъе могаяьй 1975 шера СССР халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен планен Паччахьалкхен бюджетен проекташ. Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева дIаьхха даьча къамаьлаца пятилетка диъ шера халкъа боахам дегIабоалабара итогашта масса оагIорахьара анализ яьй, 1975 шера план а бIаргчача пятилетка заданеш а кхоачашъелга Iалашдара дола хоадамбоалаш декхараш оттадаьд, дIахо боахамен культуран гIирсаш хьалдара перспективаш гучаяьхай. Дерригача советски халкъо КПСС ЦК Пленума решенеш тIаэц бокъонца кхоачашде деза декхараш санна, массане мога а ю хьал а лоац Коммунистически парте чурен арахьарен политика, дукхача тайпара а де лерхIар чакхдаккха гIерташ а КПСС ленински Центральни Комитето, ЦК Политбюрос, новкъоста Л. И. Брежнева шебеш бола болх.

1974 шера Iалашдаьд Российски Федераце экономика дIахо дегIайоалаяр, къахьегамхой вахара хьал айдар, белгалдаьккхар докладчика. Карарча шера оттаяь керттера заданеш кхоачашъергйолаш я. КарагIдаьнна толамаш партийни, советски, боахама, профсоюзни, комсомольски органаша бокха политически организаторски болх бар, дерригхалкъа социалистически яхь кердача тайпара айялар, предприятей коллективаша шоаш тIайийца встречни планаши социалистически декхараши кхоачашдар бахьан долаш карагIдаьнна хила.

РСФСР къаман доход 1974 шера 5,6 процент лакхъеннай, хIаьта пятилетка диъ шера — 26 процент. РСФСР територе тIа промышленни производства боарам 1974 шера 7,9 процент лакхлургба, планагIа 7 процент йолча. Укх шера республика промышленни производство ерригача пятилеткагIа эггара лакхагIа хургья. Пятилетка диъ шера промышленни продукци 33 процент гаргга алсамъяргъя.

Укх шера производства эффективность дIахо лакхъяьй. РСФСР територе тIарча промышленносте къахьегама овсарле 1974 шера 6,8 процент лакхлургья, промышленни продукци 90 процент гаргга алсамъялар, ерригa юрта боахама продукци алсамъялар гIишлон - монтажни балхаш дукхагIа хилар къахьегама овсарле лакхъяра чотах хургда.

Iаламе хьалаш хала хинна дале а 1974 шера 111,6 миллион тонн ялат чуденад, е пятилетка диъ шера юкъера лаьрхIача даьккхачул дукхагIа.

Пятилетка дIадахача шерашка колхозийи совхозийи валови продукци бархIлагIча пятилетка цу ханаца нийсйича хинначул 16 процент дукхагIа хиннай. Уж толамаш даьхад юрта боахам дIахо дегIабоалабара парте белгалъяь мероприятеш кхоачашъяр бахьан долаш.

РСФСР, белгалдаьккхар докладчика, кхоачашъеш я капитальни гIишлон йоккха программа. Республика халкъа боахамга 1974 шера дIаяхийта капитальни вложенеш 64 миллиард сом я, хIаьта пятилетка диъ шера — 230 миллиард сом совгIа. Пятилетка йолаелча дензз болх бе йолаенна йоккхий промышленни предприятеш 800 гаргга хургья, хIаьта дукха цехаши производствашн хургья Керттерча фондай боарам 1970 шераца нийсбича 35 процент лакхлургба.

Общественни производство дегIаярахи цу эффективность лакхъяларахи хьакимнай халкъа материальни вахара хьали культурен хадданза тоаяра чIоагIа база. Бахача наьха реальни доходаш карарча шера 4,5 процент лакхлургья. Потребление общественни фондаш 1974 шера 48,5 миллиард сомага кхоачаш хургья 4 шера 20 процент гаргга тIа а кхеташ Паччахьалкхени кооперативни торговле товарооборот шу хана дегIаенай 23 миллиард сом, цунца наьна укх шера 6,5 миллиард сом а йоагIаш.

1975 шера Паччахьалкхен плана керттерча декхарех дувцаш, докладчика белгалдаьккхар, планагIа Российски Федераце экономика дIахо массе оагIорахьа дегIайоалае, халкъа вахара боарам лакхбе лаьрхIа хилар. План КПСС XXIV съезда, КПСС ЦК Пленумий решенеш тIа, парте экономически политика дешаех новкъоста Л. И. Брежнева даьча къамаьлаш тIа белгалдаь продукце дикал лакхъяра декхараш ларде а лувцаш оттаяь я. Новкъоста Л. И. Брежнева белгалдаьхад, вай дегIаахара хIанзарча хана керттера белгало вай мохк экономически дегIабоалабара дукхагIа хIама хьадарга хьежжа дикагIа а хилийтара фактораш тIехьтIехьагIа дукхагIа а увтташ хьалхарча плане увтташ хиларах латташ хилар.

ДIахо дегIайоалае лерхI промышленни производствон цун интенсификации. Халкъа боахама дерригача доакъошка къахьегама овсарле лакхъе, производительни мощностех пайда эцилга тоаде, продукце единицага материальни дIададар кIезигде лерхI.

Парте оттаяь юрта боахам дегIабоалабара комплексни программа цунна специализаци производствана концентраци яра, халача процессашта механизаци, лаьтташта химизаци мелиораци яра наькъаца дIахо кхоачашъеш хургья.

ХьатIадоагIача шера кхоачашъе лерхI капитальни гIишлон шерра программа. 1975 шера хьахийца средстваш пусковой гIишлонашка дIаяхийта лерхI. Цунца цхьана эггара хьалхарча аргIагIа дIайохийта средстваш болх беш йола предприятеш технически эргаяхарга, уж тоаярга, оборудованена модернизаци ярга а йохийташ.

РСФСР къаман доход 1975 шера 7 процент лакхлургья.

(Йистедоалар 3-ча оагIо тIа).

ПЯТИЛЕТКА КЪОАСТАМБЕШ ДОЛА ШУ

1938 шера дензз Старопромысловски бурув тохара балхий управлене электросварщик волаш хьавоагIа Ресинвский Михаил Иванович. Укхазара тIем тIа а ваха цига юхавера из болх бе. ХIанз из пенсионер ва. Дале а, болх ца буташ, къахьегаш хьавоагIа опытни сварщик. Дукххача шерашка Iоаяь балха опыт дIалу цо къонача болхлошта. ХIанз цо Iомавеш ва комсомолец Курганкин Николай.

СУРТА ТIА: М. Ресинвский шиъ ученикаца Н. Курганкинаца.

С. ХАКИЕВА сурт.

ХАНАЛ ЦХЬА БУТТ ХЬАЛХА

Шера плани шоаш тIайийца социалистически декхараши тIехкхоачашдаьд «Грознефть» объединене Ташкалински автотранспортни контора болхлоша. Мехкдаьттахошта эша мухь дIа-юха бахьара шера план шоллагIча декабрен тонно-километрий задани ханал цхьа бутт хьалхен кхоачашъяьй цар.

Шера планагIа лаьрхIачул совгIа Нохч-ГIалгIайчен мехкдаьттахошта лаьрхIа дIахьоргба 35 эзар тонн тайп-тайпара мухь, заданел совгIа ергья 1900 эзар тонно-километр.

Мухьаш дIа-юха дахьарга дIабода мах лохбарах, дукха материалаш, доагор кходарах духхьала цхьайтта бетта паччахьалкхенна планагIа лаьрхIачул совгIа 30 эзар сом пайда баьб. ХIаьта ер шу чакхдалалехьа кхы тIа а 13 эзар сом пайда бергба.

О. ИСМАИЛОВ, Ташкалински автотранспортни контора директор.
А. ГИРЕЕВ, парторганизаце секретарь.
А. ШКОРДОВ, профсоюза месткома председатель.

Дика хоамаш

Дикача къахьегама толамашца накъабоагIа кердача шера Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода технологаш. Товарни продукци арахецарен из маьхала яккхарен шера план хIанзлехьа кхоачашъяьй. ПланагIа лаьрхIачул совгIа арахецаргья бIаьш эзараш сомий маьха мехкдаьтта продукци.

Социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай ханал ах бутт хьалха шера план кхоачашъяьча Маслов Виктор, Исаев Владимир, Пашков Николай керте латтача установкай коллективаша.

Г. МОСКАЛЕНКО, тха штате йоаца корр.

* * *

Боккха къахьегама толам баьккхар укх деношка СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически комбината коллективо. Товарни продукци арахецара шера план ханал хьалха, 21 декабре, кхоачашъяьй. ПланагIа лаьрхачул совгIа арахецаргья кхо миллион совгIа сома маьха химически продукци.

Комбината цехашта юкъе дикагIа доархIачарех я Нырков Валентин Ивановичи Дронкин Владимир Михайловичи керте латтача феноли синтетически спирти арахецача цехий коллективаш. Цар кхы а хьалха кхоачашъяьй шера план.

Н. ЛАЗАРЕВА.

* * *

«Чеченоингушпромстройматериалы» производственни объединене предприятешта юкъе укх шера цахаддаш хьалха латташ хьайоагIа Гудермесски кирпичкаш еча завода коллектив. Дерригача технико-экономически хьокхамий шера план 14 декабре кхоачашъяьй завода болхлоша.

А. ЛЬЯНОВА, тха штате йоаца корр.

КПСС ОБКОМЕ ЯЬ ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИ

Селхан КПСС Нохч - ГIалгIай обкома заседаней зале республика журналисташца пресс - конференци хилар. Из хьайийллар парте обкома пропагандаи агитацен отдела заведующе П. И. Латышева.

Цул тIехьагIа журналисташа даьча хаттарашта жопаш делар Нохч - ГIалгIай Министрий Совета председатела заместитела Н. К. Байбулатова. Гулбеннарашта цо дийцар дынца ювзаенна йоаца керда советски обрядаш, цIейш хьакхолларан уж вахаре кхуьхаш йоаржаяран республика районашка, юрташка беш болча балхах.

Дына культех дола законодательство кхоачашделга республике вIаштIехьдаккхарах журналисташа даьча хаттарашта жопаш телаш къамаьлаш дир укхаза республика Министрий Советерча дына культей гIулакхашта волча уполномоченне Д. П. Бобова, республика прокурора заместитела С. - Х. А. Джумалаева.

Керда советски обрядаш, цIейш вахаре кхахьара, дынен цун сектайн реакционни чулоацам дIабовзийтара, дIаяхача заман тIехьадисача гIулакхашта духьала къовсам лоаттабара шоаш кепайийттачен дIахо йодача хана кепаетта лерхIачен произведенеех дийцар укхаза Нохч - ГIалгIай книжни издательства директора Ж. Чапанова.

КИЙЧО ЯРА БУДАПЕШТЕ ВIАШАГIКХЕТАРАХ ЙОЛА КОММЮНИКЕ

1974 шера октябрь бетта Варшаве хиннача Европа коммунистически болхлойн партей консультативни вIашагIкхетаре баьча бартага хьежжа, 19 декабре дензз 21 декабрга кхаччалца Будапеште кийчо яра вIашагIкхетар хилар. Цига дакъа лаьцар дIахо цIи йоаккхаш йолча партей делегацеша:

Австре коммунистически парте, Бельге Коммунистически парте, Болгарски коммунистически парте, Кипра къахьегама халкъа Прогрессивни парте, Чехословаке Коммунистически парте, Дане Коммунистически парте, Финлянде Коммунистически парте, Французски коммунистически парте, Греце Коммунистически парте, Ирланде Коммунистически парте, Югославе коммунистий Союза, Польски вIашагIкхийттача болхлой парте, Люксембурга Коммунистически парте, Венгерски социалистически болхлой парте, Великобритане Коммунистически парте, Германски коммунистически парте, Германе Социалистически едини парте, Норвеге Коммунистически парте, Малхбузен Берлина Социалистически едини парте, Итальянски коммунистически парте, Португальски коммунистически парте, Румынски коммунистически парте, Санмарински коммунистически парте, Испане Коммунистически парте, Швейцарски къахьегама парте, аьрдехьарча парте — Шведе коммунисташ, Советски Союза Коммунистически партей, Турце Коммунистически партей.

Исланде Халкъа союзо вIашагIкхетара цIерагIа моаршал луш йола телеграмма яйтар.

Европа коммунистически болхлойн партей конференци кийчъяра толамца чакхбаьккхача балха раьза а хинна, вIашагIкхетара доакъашхоша шоашта хетар дIа-хьа аьлар дIахо йодача хана цунна кийчо ярца дувзаденнача политически практически дешаех.

Европа коммунистически болхлойн партей конференце ден повестка — Европера машар, кхерамзле, вIаши гIулакхаш леладаран социальни прогрессан тIехьа къовсам лоаттабар. Дискусси еча хана вIашагIкхетара доакъашхоша цу дешаех шоай партешта хеташ дар дIаьалар.

Будапештски вIашагIкхетаре Европа коммунистически болхлойн партей конференце редакционни комисси хьаярах барт бир, цун балха юкъе дакъа лаца йиш йолаш я цу ерригача партей делегацеш. ДIа-юха аьнари Варшавен Будапештен вIашагIкхетарашка карагIдаьнари ларде а лувцаш вIаштIехьбоах ший болх комиссе. Вошал леладеча партеша дехарах комиссе гулъярнен цун балхацен дувзаденна доал декхараш кхоачашделга шийна хьатIаэца раьза хилар Германе Социалистически едини парти.

Конференце тематикаца ювзаеннача проблемаех семинараш чакхйоахилга къоабалдир вIашагIкхетара доакъашхоша.

Вошал леладу партеш тIехьа я Европа кхерамзлени вIаши гIулакхаш леладарен хьакъехьа йола совещание тIехьхьара этапа хулла сихагIа лакхача боарам тIа гулъяра. Европерча кхерамзлени вIаши гIулакхаш леладарен хьакъехьа йола совещани толамца чакхъяларо цун решенеш кхоачашъяро Европейски континента мехкийн халкъийн хьашташ кхоачашдарал совгIа, дерригача дунен тIа чIоагIа машар кхерамзлен оттаяра гIо дергхиларах тешаш хилар хьакхайкадир вIашагIкхетаре.

Европа коммунистий вакалаша цIаьхха а бакъдир континента деррига демократически прогрессивни низаш кхотаден вIашагIтохен шоаш гIертилга.

Партеша — ВIашагIкхетаре дакъа лоацаш хиннараша Европера фашистски режимах юхелисар дIадаккхара тIехьа къовсам лоаттабеча Испане берригача коммунисташцен демократашцен шоаш хилар, Кипрен Къилбаседе Ирландин халкъашца, дунен дерригача тайп-тайпарча доакъошкарча империалистически Iоткъама духьален, демократи, къаман кортамукъале, машари социализми бахьан къовсам лоаттабеча берригнешцен шоаш хилар хьакхайкадир.

ДIа-хьа дувцар вIаши кхетадеча, нийсхоин пролетарски солидарносте хьалашка чакхбаьлар кийчон вIашагIкхетара болх.

(ТАСС).

НОВОСИБИРСК. Iилман Академе Сибирски отделенерча Къахьегама ЦIеча Байракха орден лелаеча институто эккхама физикан механикан областера дешаш Iомаду. Академика М. А. Ловрентьева вIашагIъеллача эккхама физика сибирски школа балхаш эккхамца сварка елга, метеоритни тохара моделировани яра йола эккхама методаш—дунен мехкашка шерра йовзаш я.

Укхаза хIана монтаж еш я кердача экспериментальни эккхама камера. Ший боарамашка диллача уникальни йолча камеро торо хулийтаргья сибирски Iилмахой кхы а шерагIа тохкама болхаш де.

СУРТА ТIА: эккхама кердача камера монтаж.

А. ПОЛЯКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

СССР-ера паспортни система дIахо эргаяьккха тоаяра де дезарех

СССР-ера паспортни система дIахо эргаяьккха тоаяра де дезарий хьакъехьарча дешага хьежай КПСС Центральни Комитети СССР Министрий Совети. ТIайийцача решенешка белгалдоаккх, гражданаша шоай бокъонаш чакхъяхара, паччахьалкхенен общественен хьалхашкара декхараш цар кхоачашдара новкъостал де, бахача наьха леламе учет елга Iалашде, социалистически законности правопорядоки чIоагIъяра гIулакха аьттув баккха безаш йола паспортни система боккхача лоархIаме хилар.

Массе мехте мехка бахача наьха массе категорена цхьатарра хургйола паспортизаце порядок юкъейоалаю. 16 шу даьннача СССР берригача гражданашта паспорташ телга оттаду.

Паспорта керда образец чIоагIъяьй СССР Министрий Совето «Советски Социалистически Республикай Союза гражданина паспорт» яхаш цIи а хургйолаш. Гражданин вовзийташи из советски гражданствах хилар хьахьокхаши дола керттера документ да паспорт. Эрсий меттала а йоагI-йоагIача союзни республика меттала а хIаьта автономни республикашка йоагIача автономни республика меттала а ерригача СССР-е цхьан образецагIа кийчду из. Цунна юкъехьа гражданинах йола сведенеш кIезигъю паспорта кердача образеца тIа. Бахача наха гIойле хилийтар духьа хаьда ха йоацаш лу паспорт 25 шун 45 шун даьлча фотографически карточкаш керда а доахаш.

Гражданашта керда паспорташ лулгеи къаьнача образецах дола паспорташ хувцилгеи 1976 шерагара 1981 шерага кхаччалца йолча юкъагIа чакхдаккха лаьрхIад. Хувцалца йолча хана шоай бокъо йолаш да хьалхагIа тийнна паспорташ. Цу хана 1975 шера 1 июлал тIехьагIа ха чакхйоалаш дола паспорташ официально ха йIаьх ца йича а шоай бокъо йолаш лоархI кердача образецагIа долча паспорташца уж хувцалца йолча хана.

ССР Союза Министрий Совето чIоагIъяьй - паспорташ хIателарен царех пайда эцарен порядок нийсъеш йола СССР-ерча паспортни система хьакъехьара положени а хIаьта иштта гражданашта прописки выписки яра правилаш а. Цу хана оттадаьд паспорташ теларан хувцаран дIалеха документаш кIезигделга. лоацIача юкъагIа гражданаш командировкен отпускен болхача хана, санаторешка, салоIача цIеношка йоаккхача хана прописка ца елга.

СССР чурча гIулакхий Министерствана тIадиллад дешапа хьашт долаш йолча СССР министерствашa, ведомствашa, союзни республикай Министрий Советаша дакъа а лоацаш кердача образецагIа дола паспорташ оттаьча ханашка дIадалара беш бола болх чакхбоаккхилга Iалашдеш йола мероприятеш кийчъелген чIоагIъелген. Союзни автономни республикай Министрий Советашта, къахьегамхой депутатий моттигерча Советий исполнительни комитеташта тIадиллад кердача образецагIа доло паспорташ дIадаларца бувзабенна бола болх вIаштIехьбоаккхачен чакхбоаккхачен хана чурча гIулакхий органашта новкъостал делга, паспортни службай болхлоша бахача наха гIулакх дикагIа дара хиланза даргдоаца хьалаш хулийтилга Iалашдар. Духхьашха паспорташ эшаш болча гражданашта уж дIадулга, массаза а яхар мо, дешаш чакхдоахалда.

СССР министерствашн ведомствашн, союзни автономни республикай Министрий Советаш декхарийла я паспорташ е кхыдола документаш дIахьекхача эшаш йола даннеш бакъюлургйоллашехьа а гражданашкара тайп-тайпара справкаш ехаш хIанз а нийслуш йола моттигаш дIаяхара кхы тIа а гIулакхаш чакхдаха.

Союзни республикай компартей ЦК-ашта, парте крайкомашта, обкомашта, союзни автономни республикай Министрий Советашта, къахьегамхой депутатий краевойн областнойн Советий исполкомашта, ВЦСПС-а, ВЛКСМ ЦК-ана тIадиллад паспортни система эргаяьккха тоаяра чакхйоахача мероприятешца бувзабенна баьаа баргбоаца организаторски массово - политически болх чакхбоаккхилга Iалашдар. Паспорташ даларон хувцарон новкъостал де деза советски наха, къаьстта а кагирхоашта, советски патриотизмa, шоай социалистически Даьхенах доккхал дергдолча, сакхетам лакха болча, гражданскн декхара, из кхоачашдара хьалхара цар шоай бехктокхам хургболча уйланца дIахо кхетам балара.

СИЙЛАХЬ-ЙОККХАЧА КОТАЛОН 30 шу ДИЗАРГА

Къахьегамеи тӀемеи ветеранаш

Сийлахь-боккхача Даьхен тӀем тӀа денал долаш, турпала моастагӀчох лийтачарех бола итташ нах ба Грозненски локомотивни депо таханарча машарерча вахаре хьинаре къахьегаш шоашта хьалхашка латта декхараш тӀехкхоачашдеш. Царех ба машинисташ Андреев Валентин, Григорьев Иван, Коваленко Александр, кхыбараш. МоастагӀчунца лира тӀом беш вай Даьхен городаши нах баха пункташи хьайоахащ хилар уж, фашистски бӀехалах доазол арахьара мехкаш мукъадоахача денал гойташ майра латаш хилар. Цар яьха коталонаш белгальяьхай дукххача медалашцей орденашцей.

Хьинаре къахьегаш ба уж таханарча машарерча вахаре а. Дикача къахьегама толамашца чакхдоаккхаш латт цар пятилетка дилагӀа шу а. Халкъа боахама мухь дӀа-юха бахьара шера план ханал дуккха хьалха кхоачашъяь тӀадоагӀача шера шоллагӀча квартала чотах къахьегаш ба уж хӀанз. Шера планагӀа лаьрхӀачул совгӀа цар хӀанзлехьа дӀа-юха бийаб 25 эзар тонн халкъа боахама мухь, хӀаьта хӀаране кходаьд 8—10 тонн дизельни доагор.

Укх деношка фашистски Германи эшаяь 30 шу дузача цӀей сийна къахьегама вахте эттаб уж. Цу вахте эттачарна юкъе хьалхалаттачарех ба машинисташ Андреев, Григорьев, Коваленко. Кхы тӀа а хьинар айдаь къахьегаш из деза цӀей дикача къахьегама толамашца белгалдаккха лерхӀ цар.

Г. ФЕДОРОВ.

Къахьегаме а тӀем тӀа санна

«Хьамсара красномолотовцаш, оаха тӀахьех шю Коталон Ден сийна къахьегама вахте оттара а нийслагӀа пятилетка кхоачацъяра лоаттабеча къовсаме керда къахьегама толамаш дахара а. Коталон сийдола 30 шу дизара накъадолхача хӀанзарча хана Сийлахь-боккхача Даьхен тӀем тӀа нарагӀдийннарашта хетаяь къахьегама вахташ чаккхъяхара оаха предложени лу. Тха девиз я: «Тахан къахьегаме а тӀем тӀа санна». Уж дешаш да Октябрьски революце орден лелаеча «Красный молот» завода тӀемахоша-къахьегама ветеранаша баьча тӀахьехам тӀа. Завода ерригa коллектив из дика гӀулакх хьаллацара тӀахьийхай завода № 17 йолча цеха котельщика-резчика Г. Г. Токарева, механически цеха токаря-расточника Д. К. Волошина, № 3 йолча цеха слесара-сборщика П. В. Флейшина, ремонтно-механически цеха слесаря В. Г. Пезика, сталелитейни цеха термиста М. М. Петрова, транспортни цеха шофера А. П. Лукьянченкос.

Красномолотовций сийдола къахьегамеи тӀемеи традицеш я, къаьстта уж чӀоагӀъелар немецко-фашистски гӀаьрахошца тӀом лаьттача шерашка. Заводера цаӀ-ах эзар саг хидар цу шерашка майра, денал долаш моастагӀчунца тӀом беш. Царех пхеннаца Советски Союза Турпала цӀераш еннай, бӀаьш болчарна еннай тӀема орденаши медалаши. ТӀемахоша-санна хьинаре къахьегаш хилар тӀем тӀа ца болхаш нехашка биса болхлой. Цар цахаддаш Ӏалашбора бӀухой герзаца. Царех эзар совгӀача сага елар «За доблестный труд в Великой Отечественной войне» яха медалаш.

«Красный молот» заводе къахьегача болхлоша хӀанз а тӀехьа дӀахьош я уж сийдола традицеш. Советски эскара коталон хетаяь 15 ден йола итт ударни вахта дӀаяхьа лерхӀ машинашъераша. 16 декабрга 31 декабрга кхаччалца йолча хьалхарча къахьегама вахте латташ ба уж хӀанз. Цехашка, участкашка митингаш а яь, доккхий социалистически декхараш тӀа а ийца дӀайолаяьй цар Москвана юхе эггара хьалха котало яьккхача ден сийна йола къахьегама вахта.

Ударни вахта йолча хана машинашъераша лаьрхӀад къахьегама овсарле 5—10 процент лакхъе, дукха бедал, материалаш кхое, арахеца продукци тӀехдика мара ца хилийта. ДӀахьа къахьегама вахташ хетаяь хургья Сталинграде, Ленинграде, Кавказе, Курски дукъа тӀа даьча тӀемашта, Украина, Белорусси, Прибалтика моастагӀчох мукъаяккхара, фашистски гӀаьрахоех Европа мехкаш мукъадахара, юххера Берлин хьа а яькха котало яккхара.

Предприяте кулгалхоша, профсоюза завкомо вай мехко котало яьккха 30 шу дизара йолча социалистически яхьа хьалаш кийчдаьд. ХӀара къахьегама вахта чакх маьллингехьа итогаш ергья социалистически яхье даьхача толамий. Цу яхье дикагӀа толамаш даьхача цехага даим юсаргйолаш лаьрххӀа йола вымпел а луш ахчан преми хьожаергья цу коллективана. Из вымпел дӀаолларгья цехе массане а бӀарг тӀаоттаргболча моттиге. ХӀара сменагӀа къахьегама котало яьккхача болхлошта а хьежаергья преми. ВӀаштта пхе вахтах социалистически яхье хьалха латаш хьавенача болхлочоа лургья «Профессех дикагӀвар» яха сийлен цӀий, завода Сийлен грамотеи, ахчан премии.

БӀухоша-красномолотовцаша дӀайолаяь патриотически инициатива къоабалъяьй КПСС Ленински райкома бюрос. ХӀаьта бюрос тӀадожадаьд района предприятей партийни организацешта из инициатива хьаллоацилга.

А. ГАДАБОРШЕВ.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) котельщик-резчик Г. Токарев, токарь-расточник Д. Волошин, слесарь В. Пезик, слесарь-сборщик П. Флейшин, шофер А. Лукьянченко.

В. ЕЛИЗАРОВА сурташ.

ДЕЗА СОВГӀАТАШ

Вай республикера дукха машиннаькъахой дика къахьегама совгӀат кийчдаь накъабоагӀа пятилетка тӀеххьарча шера. Ханал хьалха кхоачашъяьй цар пхе шера плани укх шера заданин. Дуккхачар яьхай «1974 шера социалистически яхье котваьннар» яха значокаш.

Укх деношка Ростовера цхьаькха а керда хоам кхаьчар машиннаькъахошка: Ленина орден лелаеча Къилбаседа-Кавказа машиннаькъа начальника дорпросожа президиума решенех дуккхача болхлошта магистрала дикагӀбола машиннаькъахой яха цӀераш а луш царна елар сийлен грамоташи «машиннаькъа транспорта социалистически яхьа отличник» яха значокаши.

Уж деза совгӀаташ денначарех ва Грозненски машиннаькъа отделене поездий диспетчер Козлов Станислав, Грозненски локомотивни депо тепловозашта ремонт ю слесарь Шляк Юрий, Грозне станце грузчик Умхаев Ӏалаудин, Гудермесски дистанце монтер Кудумхаев Арик, сигнализацеи бувзамеи Грозненски дистанце электромеханик Попов Анатолий, кхы дукха бараш а.

Г. АНОХОВ.

Дика толамаш

Продукцена реализаци яра пятилетка диъ шера задани цхьайттлагӀча октябре кхоачашъяьй «Нефтегазпромавтоматика» опытни заводо. ХӀаьта товарни продукци арахецара шера задани 9 декабре тӀеххоачашъяьй.

Уж къахьегама толамаш доахача шоашкара масал гойташ хьинаре къахьегаш хьабоагӀа завода коллективо сийдеш бола болхлой Сазонов, Коняхин, Бойко, Ткаченко, кхыбараш.

Цар хӀаране кхоачашъяьй шоай пхе шера план. ХӀанз уж болх беш ба 1976 шера чотах. Шоашта карагӀдаьнначох кхоачамбаь ца Ӏеш, шу чаккхдалалехьа кхы дуккха а продукци арахеца лаьрхӀад завода болхлоша.

Завода коллективо продукцена реализаци яра шера задани 20-ча декабре тӀеххоачашъяьй.

О. ШАДИЕВ.

ДУКХАГӀА ЮКЪЕКХУХЬ КЕРДА ОБРЯДАШ

Укх тӀеххьарча хана керда обрядаш вахара юкъе кхахьара болх дикагӀа лелабу Шелковской районерча Бороздиновски культура ЦӀагӀа. Из дика гӀулакх дӀадоладаьд культура ЦӀен директора коммунистка Крылевская Лидия Ивановнас, цун актива.

Шоай чулоацамга диллача тайп-тайпара да уж гӀулакхаш. Масала, саг йоалаяран керда даьча берай регистраци еш сакъердаме вӀашагӀбеттабалар, колхоза къахьегама ветеранийн дукха бераш долча ноанойн сий дара сайренаш яр, кагирхой Советски Эскаре бахар, кагирхошта юххьанца паспорт далар белгалдаккхар, хьувкъама цӀей дезадар, кхыдараш.

ЧӀоагӀа сакъердаме хул укхаза керда даьча берашта регистраци елга. Цига дакъа лоацаш хул юртий Советий депутаташ, культура ЦӀен болхлой, кхалнаьха советий членаш. Дукха ха йоацаш иштта регистраци йир колхоза къонача механизаторий Донсков Михаилен Зубков Сергейн кӀаьнкашта. Керда хиннача берашца механизатораш даькъал бувцаш, бераш могаши низ болаши, хӀаьта вай Даьхенна хила беззача тайпара гражданаш хургболаш уж хьалкхебе вӀаштӀехьдалар ловш къамаьлаш дир гаргарча наха, новкъосташа. Культура ЦӀен болхлоша берашта лаьрхӀа даьшкен ноаношкен дӀаделар грампластинка тӀа дӀаяздаь письмош, октябрятски седкъаш, пионерски галстукаш. Берашка кхийначул тӀехьагӀа дӀалургда къамаьлду письмош. Коммунизм хьалъеча пар дизза дакъа лацар ловш дола къамаьл дӀаяздаь да уж. ХӀаьта седкъийи галстукаши дӀалургья бераш октябряталли пионералли долхаш.

Иштта дика гӀулакх а хинна дӀаэттад укхаза къахьегама ветераний сий делга, уж пенсе болхаш накъабоахилга. Колхозхоша вӀашагӀ а кхийтта безбаь пенсе водаш накъаваькхар механизатор — Зубков Иван Леонтьевич, дояркаш — Аганова Вера Ивановна, Волкова Мария Стефановна; комсаш лелаераш — Цесарь Мария, Квасина Пелагея. Накъабоахараштa цӀаккха дицлургдоацаш дика кийчъю уж сайренаш.

Бороздиновски станице бахаш а болх беш а ба дукха бераш дарах орденаши медалаши енна истий. Культура ЦӀагӀа дукха нах вӀашагӀ а кхийтте сий деш дӀалу царна уж деза совгӀаташ. Иштта орденаши медалаши дукха ха йоццаш дӀаелар дукха бераш долча дояркашта Абакарова Зухрайна, Добаданова Айшата, комсаш лелаеча Стативко Зоя Ивановнайна. СовгӀаташ дӀалуш дег тӀара даькъал бийцар уж юрта Совета депутата.

Е. ЯКОВЛЕВА.

БЕЛОРУССКИ ССР. Пятилетка заданеш кхоачашъеча доккхий къахьегама толамаш доах Минскн автомобильни завода коллективо. Заводо ерригa серийни арахеца автомобильни продукци лакхара аттестаци йолаш я. Предприяте конвейер тӀара араювл «МАЗ-503А» яха самосвал, «МАЗ-509» яха лесовоз, юкъарча гӀулакхашта лаьрхӀа «МАЗ-504В» яха автопоездаш, иштта паччахьалкхен дикала Знак енна йола кхьараш а.

Предприяте толамца дӀаухийт ший продукци доазол дехьа а. Укх шера автомашинаш дунен халкъашта юкъерча ворхӀ выставке хьахьокхаш хиннай, хӀаьта цига специалисташа дика а могаяьй уж.

СУРТА ТӀА: юкъарча гӀулакхашта лаьрхӀа йола 20 тонн мухь кхухьа «МАЗ-504В» яхеи (аьттехьа) 25 тонн мухь кхухьа «МАЗ-515Б-941» яхеи автопоездаш.

ТАСС фотохроника.

КЪАХЬЕГАМХОШТА «КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН» ЯХА МЕДАЛЬ ЯЛАРАХ

ДОЛА

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

(Йистедоалар. Долалур № 154 йолча «Сердало» тӀа).

Никишина Екатерина Ивановнайна — «Грознефтехимремонтстрой» треста № 1 йолча гӀишлой-монтажни управлене каменщика.

Николаев Александр Николаевича — «Нефтехимзапчасть» завода слесара.

Нотченко Виктор Алексеевича — «Грознефтехимремонтстрой» треста № 2 йолча ремонтно-гӀишлошъеча управлене слесарь-жестянщика.

Овчинникова Анна Максимовнайна — Грозненски ацетонови завода растворителий цеха йоккхагӀйолча инженер-технолога.

Орлов Иван Ивановича — «Грознефтехимремонтстрой» треста № 1 йолча гӀишлой-монтажни управлене болхлочоа.

Островская Клара Борисовнайна — В. И. Ленина цӀерагӀча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача № 4 йолча цеха товарни оператора гӀончийна.

Остапенко Иван Ивановича — «Грознефтехимремонтстрой» треста механизаце участка катока машиниста.

Петелина Нина Петровнайна — Грозненски ацетонови завода растворителий цеха йоккхагӀйолча инженер-технолога.

Петров Александр Ивановича — Нохч-ГӀалгӀай гӀишлой управлене гӀишлошъеча механизаци яра управлене котельщика.

Петров Евгений Васильевича — «Грознефтехимремонтстрой» треста № 1 йолча гӀишлой-монтажни управлене газоэлектросварщика.

Петухов Владимир Павловича — В. И. Ленина цӀерагӀча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода ремонт еча производства слесара.

Погорелова Степанида Лаврентьевнайна — В. И. Ленина цӀерагӀча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода жилищно-коммунальни отдела уборщицана.

Площенко Валентина Александровнайна — «Грознефть» объединене Грозненски автотранспортни контора керттера бухгалтера.

Попов Ефим Никитовича — «Грознефть» объединене Грозненски автотранспортни контора шофера.

Попов Александр Владимировича — «Грознефтехимремонтстрой» треста № 2 йолча ремонтно-гӀишлошъеча управлене слесарь-монтажника.

Пелевин Иван Ивановича — Грозненски ацетонови завода Ӏилма-тохкама балхий группа кулгалхочоа.

Пронькина Надежда Филипповнайна — В. И. Ленина цӀерагӀча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода № 8 йолча цеха товарни оператора.

Пшеничный Илья Ильича — «Грознефть» объединене Грозненски автотранспортни контора эксплуатаце отдела начальника.

Рубайкин Дмитрий Михайловича — «Грознефтехимремонтстрой» треста № 4 йолча гӀишлой-монтажни управлене газоэлектросварщика.

Семенова Пелагея Александровнайна — В. И. Ленина цӀерагӀча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода № 6 йолча цеха оператора гӀончийна.

Сенин Антон Алексеевича — Грозненски ацетонови завода растворителий цеха компрессора машиниста.

Серченко Петр Анисимовича — «Грозэнерго» Грозненски районни энергетически управлене центральни диспетчерски служба воккхагӀволча диспетчера.

Сидоров Николай Николаевича — В. И. Ленина цӀерагӀча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода № 4 йолча цеха оператора гӀончийна.

Сиротина Феоктиста Петровнайна — В. И. Ленина цӀерагӀча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода № 8 йолча цеха товарни оператора гӀончийна.

Слесарев Михаил Акимовича — «Грознефтехимремонтстрой» треста № 2 йолча ремонтно-гӀишлошъеча управлене слесарь-монтажника.

Сакалова Валентина Николаевнайна — В. И. Ленина цӀерагӀча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода № 8 йолча цеха товарни оператора.

Соломатина Феодосия Георгиевнайна — «Грознефтехимремонтстрой» треста № 4 йолча гӀишлой-монтажни управлене штукатура.

Спирин Василий Алексеевича — Грозненски ацетонови завода патока сливщика.

Старов Сергей Владимировича — «Грознефть» объединене Грозненски автотранспортни контора резино-технически изделей цеха мастера.

Стешенко Федор Терентьевича — Грозненски ацетонови завода метанола склада болхлочоа.

Строгонов Иван Климентьевича — В. И. Ленина цӀерагӀча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода № 6 йолча цеха воккхагӀволча оператора.

Стукалов Андрей Семеновича — В. И. Ленина цӀерагӀча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода № 5 йолча цеха товарни оператора.

Сураева Анна Денисовнайна — В. И. Ленина цӀерагӀча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода жилищно-коммунальни отдела уборщицана.

Сушко Семен Никифоровича — «Грознефтехимремонтстрой» треста № 1 йолча гӀишлой-монтажни управлене бетонщика.

Толстов Иван Андреевича — «Грознефть» объединене Грозненски автотранспортни контора шофера.

Тютикова Надежда Васильевнайна — В. И. Ленина цӀерагӀча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода № 8 йолча цеха товарни оператора гӀончийна.

Уланов Федор Васильевича — В. И. Ленина цӀерагӀча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода № 1 йолча цеха товарни оператора.

Усманов Усам Усмановича — В. И. Ленина цӀерагӀча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода № 6 йолча цеха оператора гӀончийна.

Филипченко Дарья Ксенофонтьевнайна — «Грознефть» объединене Грозненски автотранспортни контора № 32 йолча берий беша повара.

Фирсов Иван Матвеевича — Нохч-ГӀалгӀай гӀишлошъеча Управлене гӀишлошъеча механизаци яра управлене слесара.

Фомина Марфа Алексеевнайна — «Грознефть» объединене Грозненски автотранспортни контора болхлочоа.

Хасаханова Дурга Ахматовнайна — «Грознефтехимремонтстрой» треста № 1 йолча гӀишлой-монтажни управлене каменщика.

Худяков Алексей Ивановича — «Грознефть» объединене Грозненски автотранспортни контора воккхагӀволча механика.

Черноусова Людмила Алексеевнайна — «Грознефть» объединене Грозненски автотранспортни контора вулканизатора.

Четников Георгий Георгиевича — Нохч-ГӀалгӀай гӀишлошъеча Управлене гӀишлошъеча механизаци яра управлене слесара.

Чечков Семен Михайловича — «Грознефтехимремонтстрой» треста № 2 йолча ремонтно-гӀишлошъеча управлене прораба.

Шарков Николай Григорьевича — Нохч-ГӀалгӀай гӀишлошъеча Управлене гӀишлошъеча механизаци яра управлене слесара.

Шаталина Ксения Егоровнайна — «Грознефть» объединене Грозненски автотранспортни контора кочегара.

Шаталова Надежда Семеновнайна — В. И. Ленина цӀерагӀча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода № 2 йолча цеха оператора.

Шейкин Василий Ивановича — магистральни продуктапроводий Грозненски районни управлене шофера.

Шумейко Нина Федоровнайна — В. И. Ленина цӀерагӀча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода № 3 йолча цеха оператора.

Шумигина Александра Георгиевнайна — «Грознефть» объединене Грозненски автотранспортни контора шофера.

Шрамко Василий Трофимовича — В. И. Ленина цӀерагӀча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода № 6 йолча цеха оператора.

Юдина Мария Ивановнайна — «Грозгипросельстрой» института йоккхагӀйолча техника.

Юсуфаки Ефросинья Афанасьевнайна — Нохч-ГӀалгӀай гӀишлошъеча Управлене гӀишлошъеча механизаци яра управлене болхлочоа.

Юрин Михаил Константиновича — Грозненски ацетонови завода — тепловоза машиниста.

Яковлев Александр Павловича — «Нефтехимзапчасть» завода токаря.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОКИН.

г. Грозный,
18 декабрь 1974 шу.

Таханарча заманхочун дуне

ШИЙ ДЕКХАРА ТЕШАМЕ

Нохчий юрта Автуре хинначох «Правда» хьалха дийцад. Из хилар аьхки са белгало йоалача, кхаьчача ялатий хьаж кхацкара къаьстта чӀоагӀа йоагӀача хана. Ялат чуэцаш латтар. СихагӀа гуйре чуерзае гӀерташ бар нах. ХӀаьта кхоза даьлар герз.

Цӏенгара цӀенга ток санна кхаьчар хоам: вийнав Х. Сатуев — совхоза кассир, халкъа тӀахьожамхо, коммунист, дукхача дезала да. Из бекхам бара духьа вийра лочкъадаь кӀа дахьаш, воагӀаш Сатуева соцаваьча шофера Вахаева.

Ӏаьржа морх тӀаеча санна баьдийнрзар юрт. ЭгӀазбаха автурхой гулбелар сходе. Дош дийхар звеньеваяс Х. Исаевас, цул тӀехьагӀа школа директора Б. Сулейманова. Къамаьлаш дир кхычар. ЧӀоагӀа эгӀазло кхайкайнр саг вийцачоа. Суде общественни бехкбергбар вахийта соцадир. Тайпан цӀи яьккхар — юрта Совета председатела заместитела И. Абумуслимова.

ХӀаьта хӀанз сона хайра совхоза парткомо общественни бехкбе безаш хинна Абумуслимов чартера дӀаваьккхалга. Фуд-те хиннар?

Со хилар совхозе, къамаьл дир Абумуслимов партийни учете хиннача партийни организаце секретараца.

Иштa хила бокъо ярий парте члена? — аьлар секретара. — Цунна, общественни бехкбе бевачунна корадацзар суде ала эгӀазлон дешаш! Схода баь сонам дӀанхайка мара банзар. Приговор хьаккхайкадеш республика Лакхехьарча суде ва а ванзар. Вешта, принципальность ца гойташ из цаӀ хинна Ӏанзар. Цхьабараца хьалхагӀа бехке вора саг вийнар, хӀаьта тӀехьагӀа суде мотт бийхкача санна латтийсар. Зуламхочун гаргарча нахагахьа хьежа баьлар. Духхьал кхерабелар...

Парторганизаце секретарех хьалха хиннача юрта Совета председатела заместителен цхьа тайпан цӀи я. Уж цаӀаш хилар дагадоацаш нийсденна хӀама дий ха хьож со.

— Из са да ва, — шорттига йоах Абумуслимов Гезихадже...

Кхетаде хала дац даь кхел къоастае, цунга къахьа бакъдар дӀаала секретара атта ца хиннилга. Цо массарел хьалхагӀа предложени йоалайир да партера дӀаваккха, аьнна. Из дӀаваккха везилга чӀоагӀдир парткома заседанс а.

Даьнен воӀан юкъера гӀулакхаш массайолча хана дика дар. Гезихадже массаза а сийдора воккхагӀчо аьнначун. Бакъда дега чу цо делабора цхьаккха а хӀаман духьа ше кӀера варгвоаца тешам. Цудухьа херша хургвар из совхоза комсомольцаша шоашта хьалхле лелае. Эскаре волаш кхычарна хьоккама увттаваь хургвар. Дог цӀена болх бу цо хӀанз а. Вахара мах бе хов, аьннача деша тешам хидара, бокъонца долча доттагӀала лоархӀам бовз, дага цаӀ а долаш кхыдар дувца хац. ХӀаьта а атта юяланзар цунна партийни собране из решени. Сона хетачох, хӀанза а уйла еш, юха а уйла еш ва из. Хала да цунна къамаьл де: да—да ма вий.

— Ай, цо ше ма Ӏомаваьвий со массаза а дог цӀена хила а бакъдар мара ца дувца а, — гӀийло, михо Ӏаьржъяь Гезихадже юхь цӀенхашта я. Ше шийца дукха хьалхагӀа даь къамаьл дӀахо хьош ва из.

Шекваьнна вац из. Укхаза кхыдар да. Цо даьр къоабал ца деш бараш нийсбелар. «ВоӀ даьна духьала ваьнав!». — Иштта йоах цар. ХӀаьта из даьна духьала ваьнавац. «Из духьала ваьнав къаьнарча обычешта. Комсомолои партеи ший дег чу хьалкхедаьча цӀенача гӀулакхашта тӀехьа ваьнав. Ше даьча цу гӀулакхаца ва из веррига а — тӀаьр юкъ санна хьавеллавена. Кхыча тайпара ваха а лела а магац.

— Цу исторена юкъе Гезихадже хьахьекхар йоккха партийни принципиальность, — яхаш дувц совхоза директора Ахмиев Руслана. — ВоккхагӀчун духьала дош ала лоамароа атта дац. Традицеши обычеши чота юкъера доахалургдац. БоккхагӀчаргара хьаӀомаде хӀамаш долаш да вай. Сийдеш болча боккхийча наха юкъе кӀезига бац герз бе а делла Советски Ӏаьдал даькхараши лорадаьраши, лоаман юрташка керда вахар бахьан долаш къовсам лоаттабаьраш. Бакъда дӀадахачох тӀехьенна диса хӀанз а кӀезига дац диза мукъадовланза дола во дар а. Тха юрта а лоалаха ядараш ка а цхьаболчарна Ӏоаткъаьм беш я къаьна оамалаши зуламе обычеши. ЦӀера даьтта тӀамехкалу дына авторитеташа. Уж къаьнарчох тувсалуш ба. Из деш нах Ӏеха а кхера а бу. ТӀа-тӀа халагӀа да царна. Цар наькъа духьалаувтт тха Гезихаджи санна бараш. Укхаза, сона хетачох, майрал эш, граждански майрал...

Бакъда. Принципашта тешаме хилар — из дукхагӀча хана тӀом бе вахар санна да. Массанена а дулуш хӀама дац из. Цхьабараш лечкъ, эсалал гойт. Бакъда буса а бус гӀулакхаш а ду вай бакъдар, вай сий массаза а хьаллоацаш хиннараша, Автурера Абумуслимов Гезихаджи санна бараша. Из санна бараштa, партийни, — граждански декхар массазара категори я. Идейнии нравственния даькъе уж гражданаш ба цу деша эггара боккхагӀа бола чулоацам хьанийцача. Массайолча хана бӀеха низаш кхераш хинна революционни, хӀама эргадоаккхаш хувца цун чулоацам хьанийцача.

«Гражданин» яхача деша ерригa кӀоаргал, из кура декъаш хилар вай. Сийлахь-боккхача Октябра къонгашев къонгий къонгашен хьагойт. Бокъонца йола гражданственность дукхагӀчар бахара-лелара боарам а хинна дӀаэттай. Обывательски зовзал эшае, бакъдола гӀулакх хьаллаца дезе йист ца хулаш ца Ӏе гӀо ду цо. Нагахьа санна далийта дале гӀалат далийтад ала а из тоаде а гӀо ду. КӀеззига пайда боал, толам боал аьнна декхар чакх ца доаккхаш ца дита гӀо ду. ХӀана а цхьаккха а хӀама де торо яц-кх аьнна хеташ кхело юхамачахьси къа ца хеташи техача хӀамашна духьала отта гӀо ду... Ер да цхьаькха масал.

Дукха ха йоацаш Орджоникидзе вайзар сона Мишустин Федор Федорович. Шовзткъа шу хӀана дац аьнна хьалха гӀайгӀа кхаьчар цунга. Военни саг вар из. Тохкам беча полигоне мина нйккхар. Мишустин Федора дегӀ цхьарала даькхар дукккхача гаргаша. Тамаш йолаш дар дийна висар. Бакъда дуне цӀаккха а гургдоацаш дӀа дайра цунна. Кулга метте — даьсса пхьеш. Вож хӀалакдаь. ХӀаьта а хӀанзарчоа лелалуш вар из. ТӀехьагӀо лазаро метта вожавир из.

Цул дай баьхача Къилбаседа-ХӀирийчене цӀавоалавир из. Цунна хозар каст-каста нана шорттига елхаш.

— Мама, ма елха, — декар цо. — Гой, кулг геттара дика да. ДӀа-хьа лелалу, аппетит дика я.

Дас укхан белаж теӀайора:

— КӀант ва, Федор, кӀант ва. — Цунна а бӀарга-м гора из тайпа къамаьл де Федора мел хала да. Каст-каста бус воӀо са мишта доах ладувгӀар. Ховра дуккха сахьаташ наб ца еш цо доахилга. Сенах ю Федора уйла?

ХӀаьта Федора даьгара дийхар военкомате вига ше, аьнна. Цига хьадийхар: «ГӀо де балха ваха!» Военкома магайзар ший бӀаргашкара бала къайлабахьа, МишустингӀарна бӀарахьсжаш, хӀаьта кулгаш а доаржадаь аьлар:

— СалаӀа хьайна, новкъост. ХӀанз мара госпиталера цӀа мича венав хьо.

— СалаӀа ха яц сона, новкъост военком, — дег тӀара жоп лора цо. — Со кхы а болх булургболаш ва.

Цул тӀехьагӀа радиокомитете вера из. Цига хӀана вахар из? Московски тӀема-инженерни школе деша вагӀаш «Комсомольская правда» штате боацача военкорий группе вар. Лер ца юташ дисанзар из. Каст-каста перои каьхати бе долла безам боагӀар. ТӀаккха фу дергда са ца гуш хилча? Цо бехацар штатни болх. Цо дехар укх цӀеношка, дош хьакхоллаш бараштa уллув хила бокъо ялар. Цунна юххера а тӀадиллар передачашка ладувгӀа, технически помсхаш белгалъе. Из укхаза кхувлар нанас е дас. Цул тӀехьагӀа предприятешка телефон а еттаи информаци гулъе волавелар. Из дӀаязъе езаш мара хилацар. Телефонаца деча къамаьлагӀа из хӀанз вовзар дуккхача колхозий председателашта, предприятей кулгалхошта. Цхьанне эгӀазваха аьлар: «Массаза телефон ма еттий Ӏа, цкъа мукъа хьава мегаций хьо».

— Ванза Ӏергвац, — дош делар Мишустина.

Ва а вера. Кулгалхо цецваьнна вар. Цу хана дена доттагӀал долаш ба уж. Васильченко Иван Иванович ва из. ХӀанз пенсе тӀа ва. ХӀаьта цу хана «Электроконтактор» яха завод хьалъеш вар. Мишустина массехказа репортаж йир цигара. Из а деррига дац. ГӀишлошъераш хьаллоацилга хьадехар цхьаннегара.

— ГӀо дир тхона цу хана, гӀо дир, — йоах Иван Ивановича. Сона Мишустин волча вайра Васильченко, ший стихаш яхьаш вена хиннавар из.

Кердаяраш массаза а хьалхагӀа Федор Федоровича еш аз, — йоах цо. — Къавеннача дийнахьа поэзех чувеннав...

Чувенна дика а да, — велакъеж Мишустин. — Саг дикача оагӀорахьара чуволанза Ӏе йиш а яц...

Федор Федорович ца хулаш йола моттиг лаха хала да Къилбаседа-ХӀирийчене. ТӀема шерашка юха ца воалаш къаьстта чӀоагӀа къахьийгар. Керда хоамаш арахецара бехктокхаме вар. ТӀом республика столицана юххе бар. Цу деношка хӀара денна эфире хулар город мишта ях а тӀом мишта бу а хойташ дола хоамаш. Комитета коммунисташа массехказа шоай секретаралла хийржав из. Комитета председатела заместителалла а болх баьб цо. Москве а ваха коллектива балхах отчет луш а хиннав.

Лазаро ший дар ма дой. Цкъаза Федор Федоровича хала хул дӀа-юха аха. ХӀаьта хӀанз а кагахь ди додац цунга радиокомитетера телефон ца тохаш. Из гӀадваха а ва.

Мишустина дика, мутӀахьа йолаш сесаг я Галина Васильевна, воккхагӀвола воӀ лор ва, зӀамагӀвар дешаш ва. ХӀаьта берригаш а ираз долаш а ба уж.

Дувцаш да судо сов йоккха суд яьча зӀамсага цо гӀо мишта дир. Ремесленни училищерча кӀаьнка художественни школе ваха гӀо мишта дир. ХӀаьта цул хьалха цунна басараш а кӀадаш а ийца, кӀаьнк хӀара сарахьа из волча а ухаш цун цӀагӀа surtaш мишта дехкар. Духхьал вовзаш волча сага кора ца йоагӀа молхаш мишта лехар...

Мичара доагӀа иштта ше ца кховар? Грибоедова яьхад шийна дола Ӏаьдал сага доазув доацаш хӀана дац аьнна да. Из бакъда. ХӀаьта хӀаранена денна дац из. Из ше ца кховар духдувла хьаст — сага хьинар, гражданина декхара тешаме хилар ма дий.

Кхы а дагадехар кхыча поэта дешаш: «ХӀаранена — ший зӀамига Болдино, хӀаранена — ший Бородино».

Мишустин Федор Федоровичи Абумуслимов Гезихаджи санна барий шоай Болдино а шоай Бородино а я.

М. КРЮКОВ,
(«Правда» корр.).

Грозный — Орджоникидзе.
1974 шера 20-ча декабре арадаьнача «Правда» газета тӀара.

РОССИ: ПЯТИЛЕТКА ЧАКХЙОАЛА ШУ

(Йистедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

1975 шера Российски Федераце территоре тIа промышленни производство 6,6 процента боарамах алсамъяккха лаьрхIад, цу даькъе союзно-республиканскин республиканскин министерствай а ведомствай а предприятешка 4,3 процент тIа а кхеташ.

ДIахо дегIайоагIаргья РСФСР топливно-энергетически база, сиххача темпашца дегIайоагIаргья химически мехкдаьттахимически промышленность, Iаьржеи бос болеи металлурги; машиностроени.

ДIахо докладчика дикка доашхаш дийцар республика халкъа боахама цхьаццадола доакъош дегIадоаладара дешаех.

Плана тIа белгалъяь йола производство технически эргаяьккха тоаяра хьакъехьара мероприятеш, цун эффективность дIахо лакхъяра тIаерзаяь я. 1975 шера къахьегама овсарле промышленносте 5,7 проценти, гIишлош еча — 6,5 проценти лакхъе лерхIаш я. Къахьегама овсарле лакхъяра чотах хургья РСФСР министерствайн ведомствайн промышленносте алсамйоалаш йола еррига продукци, гIишлон-монтажни балхий деррига боарамаш дукхагIа хилар.

1975 шера юрта боахам дегIабоалабара заданеш пятилетка планагIа цу шера лаьрхIача проектировкашкарен, пятилетка хьалхарча диъ шера карагIдаьннарашкарен, хьайоагIаш я. Юрта боахама валови продукци хьатIадоагIача шера 50,8 миллиард сома боарам болаш хургья, Из дIаяхача пятилеткагIа юкъера лаьрхIача хинначун боарамал 26,3 процент дукхагIеи 1974 шера боарамал 12 процент гаргга дукхагIеи я.

Оттаяьча мероприятеша торо лу 1975 шера юрта боахаме къахьегама овсарле 15 процент айелга дIаязде.

Пхе шера планаца а доагIаш балхий ерригача комплексагIа 1975 шера юрта боахам дIахо дегIабоалабара къоастаю 8,3 миллиард сом паччахьалкхен вложенеш, е укх шерарчул 8,2 процент дукхагIа.

Мехка юрта боахам дегIабоалабара йIаьххача ханна йола программа кхоачашъяра юкъехьош дола доккха дакъа да Iаьржа доаца лаьтташ долча зона юрта боахам сихха айбара парте чакхдаха лаьрхIа гIулакхаш. 1975 шера йолча плана проекта тIа Iаьржа доацача лаьттай зоне гIолла, юкъера лаьрхIача РСФСР-ерчул, лакхагIа я юрта боахама керттера продукташ яхара темпаш. Нечерноземья колхозаштеи совхозаштеи хьожаю дукха техникеи минеральни удобренеши, оттаяь я юрта мелиоративни, производственни, цаха чубахеи культурнии гIирсаш хьаллара йоккха объем.

1975 шера дIахо дегIадоагIаргда транспорта, наькъий боахамеи бувзамеи деррига тайпаш.

1975 шера РСФСР халкъа боахам дегIабоалабара хьожаяьча капитальни вложеней объем 68 миллиард сом гаргга хургья.

Докладчико белгалдир, 1975 шера Российски Федераце Iалам лорадара мероприятей комплекс чакхъяккха лерхIаш хилар. Цунна лаьрхIа хьожадергда 1 миллиард сомал дукхагIа ахча.

Халкъа дахара хьал айдар вай парте экономически политика це лерхIа керттера дар да, аьлар докладчика.

1975 шера бахача наьха реальни доходаш 5,5 процент дукхагIа хургья. Болхлойн гIулакхерча наьхен бетта доагIа юкъера балха алапи тIадоагIача шера 150 сомал дукхагIа хургда, 1970 шера 126 сом хиннача. Общественни боахамера колхозхой доходаш 5 процент лакхлургья.

Советски наьха хьал-торона лаьрхIа тIа-тIа дукхагIа хьежаю потреблене общественни фондаш. Цхьан сага сих лаьрхIача 1975 шера 6,7 процент дукхагIа хургья уж, 52 миллиард сомага а кхоачаргья.

1975 шера розничин товарооборота объем 118,5 миллиард сомага кхоачаргья. Бахача нахага дохкаргда кхачани промышленни товараш 1974 шерарчул 5,9 процент дукхагIа.

1975 шера РСФСР-е наха чубаха дIалургда 60,2 миллион квадратни метр йола цIенош. Йоккхий капитальни вложенеш къоастаьй коммунальни боахама объекташ хьалъяра. Бахача наха медицински гIо дар тоаделга оттадаьд. ДIахо дегIайоагIаргья физически культуран спортеи материально-технически база. Плана проекта тIа иштта оттаяь я халкъа образовани эргайоаккхаш тоаяра мероприятеш.

ДIахо докладчика дийцар РСФСР хIама хьаду низаш дIанийсделга тоадара дешаш. Къаьстта теркам тIабахийтаб СибарегIеи Гаьнарча Малхбоалеи халкъа боахам дегIабоалабара. 1975 шера плана тIа лаьрхIад цу районашка кхычахьарчарел лакхагIча темпашца промышленность дегIайоалаелга. РСФСР 6,6 процент тIакхетача укхаза 7,5 процент тIакхетаргья промышленни производство.

Чакхвоалаш докладчико ленински парте Центральни Комитета, Советски правительствана, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъост Л. И. Брежнева тешам белар ший хьамсарча Коммунистически парте тIахьехама жоп луш Российски Федераце берригача къахьегамхоша кIаьд ца луш творчески къахьегарца вай Даьхен низ чIоагIбергхилара, нийслагIча пятилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъергхилара, вай мехка коммунизм хьалъяра юкъе доагIаш дола дакъа хьоргхилара.

1975 шерарча РСФСР Паччахьалкхен бюджетахи 1973 шерара РСФСР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярахи доклад йир Российски Федераце финансай министра А. А. Бобровникова. Цо хоам бир РСФСР Министрий Совето СССР Лакхехьарча Совето тIанийца поправкаш а лаьрхIа сессега хьажа а чIоагIъе а хьачулу 1975 шерарча Паччахьалкхен бюджета проект, 53447,8 миллион сома, е 8,3 процент дукхагIа.

РСФСР Паччахьалкхен бюджета доходий доккхагIа дола дакъа хьахул социалистически боахаме хьаIовча ахчан накопленеех.

Республика халкъа боахамера пайда 21690,5 миллион сом хилийта лаьрхIад. Царех 9018,4 миллион сом производство шеръяра, экономически стимулироване фондаш вIашагIйоххарай кхыйола планови затраташ яран предприятейи боахама организацейи кара дут.

Пайдангара йола платежаши предприятешкареи боахама организацешкареи бюджете хьачудоагIа кхыдола ахчеи 13903,5 миллион сом хилийта лерхI. Бюджете хьачулуча пайдангара йолча платежий керттера дакъа — 7570,4 миллион сом промышленни министерствай предприятешкара хургда.

Паччахьалкхен бюджета доходаш хьахула керттерча хьастех цаI оборота тIара налог я, аьлар дIахо министра. Республика бюджета кхо дакъа совгIа цу доходах еча отчисленеех хул. Российски Федераце территоре тIа 1975 шера оборота тIера налог 43,9 миллиард сом хьачуда деза, царех 18,5 миллиард сом РСФСР бюджете дIачулу.

Колхозашкара подоходни налог, зрелищаш тIара налог, моттигера налогаши сбораши 1138,4 миллион сом хилийта лерхI.

РСФСР Паччахьалкхен бюджета проекта тIа хьожаяь я Российски Федераце халкъа боахам дегIабоалабара плана проекта тIа нийслагIа пятилетка чакхйоалаяа шера оттаьча мероприятешта финансирозни яра хиланза яргйоаца ассигнованеш, аьлар дIахо докладчика. Республика халкъа боахам дегIабоалабара дIадохийта деррига ахча предприятейи организацейи шоай средстваш а банка кредиташ а лаьрхIача, 46825,7 миллион сом, е укх шера планагIа долчул 5,4 процент дукхагIа хургда.

Промышленнин гIишлошъечеи организацей хьаштаща хьожаде лерхI 9918,1 миллион сом. Цу средствах пайда эцаргба производственни мощносташ алсамъяхара, яйгача, текстильни, кхачан, промышленноста, кхыча доакъошка болх беш йолча предприятешта реконструкцин модернизацин яра а кердаяраш хьаялара а.

Советски паччахьалкхен экономика хьалъеча лоархIамерча моттигех цаI къоастаьй юрта боахама. Партен правительстваи еш йола керда йоакхо я КПСС Центральни Комитетои СССР Министрий Советои баь «РСФСР Iаьржа доацача лаьттай зона юрта боахам дIахо дегIабоалабаре дезарех» бола соцам.

1975 шера Российски Федераце юрта боахам дIахо дегIабоалабара хьожаду 14,9 миллиард сом. Паччахьалкхен бюджета чотах дIадохийтаргда 6,2 миллиард сом, хIаьта юрта боахама предприятейи организацейи шоай средствай чотах — 8,7 миллиард сом.

ДIахо министра хоам бир 1975 шера Российски Федераце халкъа боахаме ю капитальни вложенеш 20,3 миллиард сом хургхиларах. РСФСР Паччахьалкхен бюджетера централизованни капиталовложенешта финансировани е къоастадаьд 10,2 миллиард сом.

Халкъа дахара материальни культурнии боарам лакхбара даькъера КПСС XXIV съезда Директиваш кхоачашъяра лоархIамерча хьалех цаI да жилищно-коммунальни боахам дIахо дегIабоалабар. 1975 шера боахама цу отрасла финансировани яра бюджетера къоастаду 4,8 миллиард сом.

КПСС XXIV съездо оттаяь общество социальни дегIаяра программа чулоац социально-культурни мероприятешта хIара шера дукхагIа еча ассигнованеша.

1975 шера йолча Паччахьалкхен бюджета проектах цунна лаьрхIа хьожаду ахча 27,4 миллиард сомага кхоачаргда. Цу ахчах 11 миллиард сом хьожадергда просвещенена, Iилманнеи культуранеи.

НийслагIча пятилетка керттерча декхарех цаI да кагирхошка массанега а юкъера дешар дешийтарга довлар чакхдаккхар. Укх шера а бархIлагIа классаш яьхарех 92 процент юкъерча школашка а юкъера образовани луча кхыча дешара заведенешка а дIахо дешаш ба.

Халкъа боахама, экономикан культуран тайп-тайпарча доакъошта 1975 шера лакхерчеи юкъерча специальнии дешара заведенеша бюджета тIа къоастаяьча ассигнованей чотах кийчвергва 655,6 эзар специалист, профессионально-технически училищашка — 1148 эзар квалифицированни болхло. Белгалъяь дешара заведенеш лелаяра а кадраш кийчъяра кхыча мероприятешта а еш йола ассигнованеш 1974 шерашца нийсдича 123,2 миллион сома дукхагIа хургья.

ТIехьарча шерашка дукха терко ю культурно-просветительни учрежденей болх тоабара. Бюджета проекта тIа клубаш, культура цIенош, библиотекаш лелаяра тIадоагIача шера дIадахийта лаьрхIад 429 миллион сом.

ХIара шера дукхагIа хул унахцIено лораяр дегIадоалаларга дIайохийта ассигнованеш. 1975 шера уж оттаьй 6 миллиард сома.

Пенсеш, дукха бераш долчеи цхьаь болчеи ноаношта пособеш далара, социальни Iалашон кхыча тайпашта 10,4 миллиард сом хьожадаьд, 1974 шера хинначул 1 миллиард сом, е 11,1 процент дукхагIа. Цул совгIа колхозхой социальни Iалашонна централизованни союзни фонда чотах — 1,4 миллиард сом.

ДIахо докладчико йийцар автономни республикай, крайий областийн бюджеташ. 1975 шера автономни республикай паччахьалкхен бюджеташи моттигера бюджеташи 6,3 процент дукхагIа хул, 20393,7 миллион сом а хургья. Цу бюджетий ресурсай хоадамбеш дола дакъа хургда 1975 шера 14387,1 миллион сом, е моттигерча бюджетий ерригача доходий 70,5 процент хургйола юкъарча паччахьалкхен доходех йола отчисленеш.

Моттигерча организацешта карайолча промышленни, коммунальни, торгови, кхыча предприятейи организацейи пайдах йола платежаши бюджете йоагIа кхыйола поступленеши 4538,5 миллион сом хургья.

Докладчико РСФСР Лакхехьарча Совете чIоагIъе хьачуелар 1973 шерара РСФСР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йола отчет. РСФСР Паччахьалкхен бюджет доходашка диллача 49269,8 миллион сома, е 102,3 процент, расходашка диллача 48088,0 миллион сома, е 99,9 процент кхоачашъяьй. Доходаш расходел 1181,8 миллион сом дукхагIа хиннай.

РСФСР Лакхехьарча Совета планово-бюджетни, отраслеви комиссей, кагирхой гIулакхаштеи Iалам лорадареи комиссей цIерагIа 1975 шера республика халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен планах, 1975 шерарча Паччахьалкхен бюджетахи 1973 шерара Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярахи содоклад йир планово-бюджетни комиссе председатела депутата С. Н. Сабанеева.

Пренеш хьайийлача КПСС МГК секретара, депутата Л. А. Борисова аьлар, столица промышленноста изделей лоархIамегIара тайпаш арахецарен йохкарен пятилетка диъалгIча шера заданеш ханал хьалха кхоачашъяьлга. Производства объем дIадахача шерашца нийсдича ворхI процент гаргга дукхагIа хургья, цу тIа еррига промышленни производство тIакхетилга Iалашдергда къахьегама овсарле лакхъяра чотах.

Сессе йоалаьча цифрашеи факташеи, белгалдир Татарски АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела, депутата С. Г. Батыева, тешал ду 1974 шера итогаш башха дика хилара. Диъ шера Татаре промышленни производства объем 37 процент гаргга лакхъеннай, къахьегама овсарле 25 процент дегIаенай.

«Кировский завод» яхача Ленинградски производственни объединене токара, депутата Б. М. Воробьева дийцар парте XXIV съезда решенешта жоп луш предприяте шерра баьржар къахьегама овсарле хIара балха моттиге лакхъяра йолча комплексни планий ларда тIа пхе ден заданеш диъ дийнахьа кхоачашъяра патриотически болам.

Пятилетка заданеш толамца кхоачашъяьча уральский къахьегама толамех дийцар Верх-Исетски металлургически завода (Свердловск) вальцовщика, депутата М. К. Феногенова. Реконструкци ярах дикка лакхъеннай предприяте мощность. Керда техникеи хьалха латта технологии юкъейоалаяр бахьан долаш предприяте карадерзадаьд дикал лакха йола продукци — холоднокатани трансформаторни болат арахецилга.

Пренеех иштта къамаьлаш дир депутаташа: къахьегамхой депутатий Московски областной Совета исполкома председатела хьалхарча заместитела А. А. Каменева, КПСС Оренбургски обкома шоллагIча секретара А. М. Воронова, къахьегамхой депутатий Ульяновски областной Совета исполкома председатела В. П. Васильева, «Россельхозтехника» Ерригроссийски объединене председатела Н. В. Босенкос, Краснодарски края Белоглински района В. И. Ленина цIерагIча колхоза агронома В. Г. Чачкинас, КПСС Башкирски обкома секретара В. И. Манаева, къахьегамхой депутатий Воронежски областной Совета исполкома председатела Н. А. Евсигнеева.

Республика халкъа боахам 1975 шера дегIабоалабара Паччахьалкхен плана хьокхамаш къоабалдара раьза а болаш цар хьдда предложенеш йоалайир производства торонех, средствах материалех кхы а дикагIа пайда эцара тIаерзаяь. Депутаташа хьакхайкадир Российски Федераце къахьегамхоша пятилетка чакхйоалача шера а еррига пятилетка а заданеш толаме кхоачашъяра деррига низаш тIадохийтаргхиларах чоаш тийша хилар.

РСФСР Лакхехьарча Совета сессе 25 декабре шай болх дIахо хьоргба.

(ТАСС).

ПЕТРОЗАВОДСК. ЛоархIам боллаш гIо ду республика юрта боахама болхлошта СССР Iилман Академе Карельски филиала Iилмахоша. Биологе института баьцовгIай ресурсай лабораторе чакхдаьннад моттигерча доакъара баьций минеральни составага хьожийга. Даьча тохкамех гучадаьннараша новкъостал дергда специалисташтен хьайбаш леладераштен хьайбай продуктивность лакхъяра гIо деш йола доакъара рационаш оттаяра.

СУРТА ТIА: тохкама балха кулгалхо, биологически Iилмай кандидат Михкиев Артури йоккхагIа йола лаборантка Конашкова Анастасияи.

С. МАЙСТЕРМАНА сурт.
ТАСС фотохроника.

КХОМБЕ ЭЛЕКТРОЭНЕРГЕ

Ильича лампочка сийрда йоаг городе, лоаман юрта, электроэнерге новкъосталца кIор, мехкдаьтта доаккх, заводаша, фабрикаша болх бу. ХIара денна аттача боаккх промышленноста а юртбоахама а болх. ХIаьта, массанена а ховш ма дий телевизор, радио, барзкъаш дутта машина, пылесос вай вахаре мел лоархIам болаш я.

ХIанз, Iан замалахь чоалханеча хьалашка республика предприятеш электроэнергеца Iалашье езаш ба энергетикаш.

Тоаеш латт электрически линеш, электрооборудовани. Укх шера цхьайтта бетта республике гIолла 20 миллион киловатт сахьат электрически энерги кхояьй.

Гуйрийна-Iан замалахь болх бара дика кийчо яьй «Красный молот» «Автоспецоборудование» заводий, «Терек» фирма, «Грознефть» объединене энергетикаша.

Белгалдаккха деза, «Красный молот», «Автоспецоборудование» заводашка энерги кхояра дукха организационно-технически мероприятеш чакхйоахаш хилар.

Иштта, «Красный молот» заводе 1974 шера 2804 эзар киловатт-сахьат, вешта аьлча еррига йоаеча электроэнерге 4,7 процент энерги кхояйташ йола 16 мероприяти кийчйир. ХIанзале уж мероприятеш чакхъяхарах 1,5 миллион киловатт сахьат электроэнерги кхое вIаштIехьдаьнад.

«Красный молот» завода коллектив массаза хьалха латташ хьайоагIа энерги кхояра тIехьа республика предприятеша лелаеча социалистически яхье.

Цхьабакъда, иштта дика лелац гIулакхаш массанахьа а.

Кхоачамбоацараш гучадахари уж дIадахари духьа «Грозэнергосбыта» энергоинспекци 435 промышленни юртбоахамеи предприятешка хьежар.

«1974 — 75 шера гуйрийна-Iан замалахь болх бара электрически теплоустановкаштеи кийчо йойла» аьнна 370 предприяте кулгалхошка письмо дахьийтад. Укх шера Iан замалахь энерги кхоачамболлаш хилийтара хетаяь мехкдаьтта чакхлоахача, химически, мехкдаьтта доахача, транспортни, кхыча предприятей керттерча инженерашцеи керттерча энергетикашцеи совещанеш хилар.

Цул совгIа, цу хьакъехьа энергосбыта болхлоша къамаьлаш дир лаьрххIа хиннача актива совещанешка Наурски, Ачхой-Мартановски, Урус-Мартановски, Советски, Гудермесски, Сунжечски предприятей кулгалхошта хьалхашка.

Дукхача предприятеша кхоачамбоацараш дIадаьхад. Къаьстта из гуш да «Грознефть» объединене. Укхаза дукха мероприятеш чакхъяха лерхI энергоресурсашта кхомбара.

Иштта ах шера «Грознефть» объединенешка гIолла планагIа йоагаеча энерге 6,2 процент электрически, 7,7 процент йIовхалеи энерги кхояьй.

Укх шера йиълагIча кварталеи, 1975 шера цхьоалагIча кварталеи 4038 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, 1273,7 гигокалори йIовхала энерги кхое дага ба уж.

Республикера 50 процент энерги дIаэцаш йолча «Грознефтехимзаводы» объединене энергетикий гIулакхаш во лел.

Иштта, ОГНХЗ предприятешка гIолла 8 бетта планал совгIа 2524 эзар киловатт-сахьат электрически, 55,2 эзар гигокалори йIовхалеи энерги йоаяьй. СССР Министрий Совето баьча соцамагIа хIара предприяти плачагIа шоашта йоагIача энергех 2 процент тайп-тайпара мероприятеш чакхъяхарца кхое декхарийла я. Цхьабакъда уж мероприятеш ОГНХЗ чакхйоахаш яц.

Масала, Л. А. Шилов директор волча Грозненски химкомбинате керттерча энергетика А. Е. Маркарьяна фенол арахеца цехаш параца ца а йIоахъеш хица йIоахйоре, теплоизоляци юхаметтаоттайоре, газо луча йIовхалах пайда эцаре шера 40 эзар гигокалори энерги кхое вIаштIехьдаргдар цу предприяте.

Анисимова цIерагIча НГНПЗ Г-49 установкана бедал хьатIакхухьаш йолча насосашка сов йоккха мощность йолча двигателашца байт болх. ХIанз а, кхаь компрессора прямоточни клапанаш ца оттаеш гIозарч дола клапанаш лелаю. Уж хувцамаш дича хIара шера 37 эзар киловатт-сахьат энерги кхое вIаштIехьдаргдар.

Иштта дукха энерги кхое йиш я В. И. Ленина цIерагIча ГНПЗ, А. Шерипова цIерагIча ГНПЗ, производственно-товарни конторе.

Йолаш йолча торонех бизза пайда эцаш хилча «Грознефтехимзаводы» объединене гIолла 144 эзар гигокалори йIовхалеи 0,5 миллион киловатт-сахьат совгIа электрически энерги кхое вIаштIехьдаргдар.

Чоалхане а энерги дукха дIаехаш а болх ба электростанцешка яьшта хий кийчделга. Химически службай гIулакхаш аттагIа леларгдар конденсат махулла дукхагIа юхаухийтаре.

Цу гIулакха керттерча даькъе бехктокхаме я 85 процент йIовхал дIаэцаш йола «Грознефтехимзаводы» объединени. Парови конденсат ТЭЦе юхакхачийтара гIулакх во леладу цига. Иштта, 1973 шера ОГНХЗ предприятеша договорагIа яла езаш хинна 128451 тонн конденсат ТЭЦа юха яланзар. Цунца цхьана яйра 9000 гигокалори йIовхал.

Кхы а вогIа лел конденсат шозлагIа пайда эцара юха ТЭЦе хьаяйтара гIулакхаш укх шера. Духхьала 8 бетта юхаяйта езачох хьа ца яйташ йитай 128 эзар тонн конденсат, цунца цхьана яйнай 9 эзар гигокалори йIовхал. Вешта аьлча, 8 бетта ОГНХЗ предприятеша йIовхала энерги йоаяр бахьан долаш 144,1 эзар сом зе даьд.

Массехк шерагара деиз йIовхала сеташ талхаш, тишлуш хьайоагIа Аргуне.

ЙIовхала оборудованена планови ремонт яц, беш бола болх совбувле а № 4 электростанце мощность совъяккхац, Дулхакомбинат, шекара завод ПМК-5, ЧИВС, «Сельхозтехника» Аргунски отделени, стройматериалий стройиндустреи комбинат санна йолча предприятеша долаш дола кхоачамбоацараш дIа ца дахарах 1970 шера деиз йIовхал ца тоъаш хьайоагIа город.

Дика лелац укх районе производственни конденсат шозлагIа пайда эца ТЭЦ-е юхаахийтара гIулакх а. Духхьал укх шера 8 бетта договорах юхаяйта конденсата норма кхоачаш ца ярах стройматериалийи стройиндустреи Аргунски комбинато, Нохч-ГIалгIай шекара заводо, Грозненски дулхакомбинато 100 эзар сом гIод тейхар.

Коммунальни, торгови, быта предприятешка энерги кхояра цхьаццайола мероприятеш чакхйоахаш я, Иштта, грозненски универмаге люминисцентни лампаш оттаяр бахьан долаш шера 70 эзар киловатт-сахьат энерги кхое вIаштIехьдоал.

Каст-каста бIаргаго йиш я болх ца беча деношка, дийнахьа сийрдача хана тикашка, быта предприятешка витринни а дежурни а лампаш йоагаш. Нагахь санна фото-реле оттайоре из сердал ший ханнахьа дIайоаергъяр, дукха энерги а кхоергъяр.

Духхьал лампаш бIарчча йий хьажара дийнахьа улицашка сердал йоагаш хул, хIаьта цу гIулакхага сайрийна а хьажа мегаргва.

Энергоресурсашта кхом ца барах йола 15 предприятешкара материалаш дIаяхьийтар исполнителни комитетий комиссешка, 25 предприятера материалаш халкъа тIахьожама комитете дIаяхьийтай.

Энергоресурсашта кхом ца бар бахьан долаш республикански халкъа тIахьожама комитето «Старогрознефть» НГДУ керттерча инженера В. Н. Бабуковаи керттерча энергетика Л. И. Рыжковаи бехк бир.

Укх шера 26 апреле СССР халкъа тIахьожама комитето Н. Анисимова цIерагIча НГНПЗ завода керттерча инженера Ф. И. Филиппова выговор елар энергоресурсаех пайда эцачара кхоачамбоацараш дIа ца дахарах.

Иштта бехк бир кхы дукхача предприятей кулгалхошта а.

Укх шера система ерригача разделаша тIахьожам лоаттабергба энергена кхомбара режим массанешка а лораяйтара.

Н. ФЕДОРОВ,
«Грозэнерго» энергосбыта энергоинспекце начальник.

Сухалбе кхоачамбоацараш дIадахара

Чакхдоалаш латт нийслагIча пятилетка диъалгIа, къоастамбу шу. Цизза шера баьча балха итогаш е езаш ха хьатIакхаьчай. Цхьабакъда уж цхьадолча боахамашка дог гIоздоахаш яц.

Грозненски района Гикаловски опытно-хьокхама боахам. Цун цIерага диллача толамаш дахара болх мишта вIаштIехьбаккха беза хьахьокхаш Грозненски района меттел кхыча районашкарча колхозаштеи совхозаштеи хьокхам тела декхарийла ба из боахам. Из дац. Цунна тешал ду факто.

Укх шера планагIа паччахьалкхенга 400 тонн шура дIаяла езаш ба цу боахама хьайбаш леладераш. ХIаьта цхьайтта бетта дIаеннар 306,3 тонн мара яц, е 76 процент.

Лакха къахьегама овсарле йолаш болх бе деррига хьалаш долаш да, иштта: ерригача доахан чулаттача помещенешка доакъар дулла, чура нувхаш, кхо арадоаккха, хий меладу, механически доахан детта установкаш я, тоъам болаш доакъар да. Цхьабакъда цу торонех боагIа пайда эцац боахаме. Фуд бахьан?

— ГIулакх мишта аьлча, планагIа хила деза детташ дола доахан дац боахаме. Из бахьан долаш кхоачашъе карагIдалац шура яккхара план а, — йоах опытно-хьокхама боахама керттерча зоотехника В. Я. Кулинича. — Оаха доахан леладе доладаьча хьалхарча шера инфекционни лазар даьржар ферме. Лазар кхийтта доахан дулха дIадала дезаш хилар.

Из кхоачамбоацар нийсдалийтарах бехке малав? Лазарашта духьала доахана ший ханнахьа прививка ца яь, кхыдола профилактически балхаш ца даь боахама керттера зоотехник В. Я. Кулиничи керттера ветеринарни лор Ю. А. Латышеви ва. Зооветеринарни балха теории практикеи дика ховш болча царна ха дезаш дар хьайбашта фу бахьан долаш, маца, малагIа лазар кхета мег.

Из гIалат далийтарах бехктокхаме оанзар уж специалисташ, хIаьта цар бехках боахама хIанз зе хулаш латт.

Хьалхе баьча лоархIамо хьахьокх планагIа укх шера паччахьалкхенна дIаяла езача шурах кIезигагIа яле а 60 тонн боахама тIаюсаргйолга.

Диъ бIаь бежан леладара керда комплекс хьаеш латт Гикаловски опытно-хьокхама боахаме. ПроектагIа керда шу тIакхоачаш эксплуатаце дIаяла езаш яр из. ХIаьта специалисташа яхачох, хьайбаш леладераша дукххача хана деиз сатувсаш хинна из комплекс эксплуатаце юкъейоалаяра ха дикка йIаьхлургья.

Из комплекс хьае шоашта декхар тIаийца РСУ-2 (прораб В. И. Зимин) болхлой сихлуш бац комплекс хьалъяь яккха. Шоаш денна дош кхоачашдар дIадехац царгара Гикаловски ОПХ-а кулгалхоша а. Из тамаш йолаш хIама а да.

ДикагIа дац гIулакхаш Грозненски района Ленина цIерагIча колхоза шурий-товарни фермашка. ДIадахача шера цхьайтта бетта яьккха хинначул 160 тонн кIезигагIа шура яьккхай укх шера цхьайтта бетта колхозе. Цу гIулакхо дикка тIехьатеттар паччахьалкхенга шура йохкара план кхоачашъелга а.

Из кхоачамбоацар фу бахьан долаш нийсденнад ховш бац колхоза шурий-товарни фермай бригадираш А. Байтееви, С. Шавлохови.

ХIаьта Гикаловски ОПХ-ан колхозеи нийсденнача кхоачамбоацарий бахьан цаI да — цамогаш а хинна дукха доахан юкъерадийнад.

— Фу дергда аз? — йоах колхоза ветеринарни лоро Э. Сафаряна, кулгаш дIа а ухийташ.

Де дукха да. Мело а ца еш каст-кастагIа цIенхаштта бехктокхаме увза беза зооветеринарни бокъонаш телхаеш бола болхлой, специалисташ.

Из кхоачамбоацар нийсдалар бахьан къаьнача, шура лаьгIъяьча доахана метта фермашка укх шера эггара хьалха детта дукха доахан юкъедоаладар да, аьнна бехказа вала гIерт А. Байтеев. ХIаьта ховш ма дий шин-кхаь шера деттача доахана эггара хьалха деттачарел дукхагIа шура лулга.

Из бахьан дац. Боахама хьашташка, карагIдаргдолчунга хьежжа хувца дезаш дар къаьна доахан къонагарца, цIаьхха дукхагIдараш хувца а ца хувцаш.

ХIанз колхозе 864 Iаттах 500 гаргга мара бетташ бац.

Грозненски района «Советская Россия» колхоз. Чусоцадаьчул тIехьагIа лаьгIъелар боахама цхьаццайолча фермашка йоаккха шура. Из гIулакх гучадаьлар колхоза правленеи партийн организацеи.

Кхоачамбоацар юстардаккхара лаьрххIа мероприятеш вIаштIехьъяха лаьрхIар. Уж мероприятеш чакхъяха фермай бригадирашта А.-С. Солтахмадовеи Х. Узеваи тIадиллар парткома аргIанарча заседане, шоашта тIадиллар кхоачашдарах лаьрххIа оттаьча хана хоам бергболаш. Цул совгIа, доахангара йоаккха шура бетта, дукха хIама ца эшаш, шозза айяьча Ташухаджиев Вахас кулгалдеча ферма хьайбаш леладераша беча балхага хьажа тIахьийхар тIехьаюсача фермай кулгалхой Солтахмадови Узаеви.

«Советская Россия» колхоза кулгалхошкара масал а эцаш, шура алсамъяккхара лаьрхIа мероприятеш вIаштIехь а яьха уж цIенхаштта кхоачашъяра йоагIа йоакхо е еза кхыча боахамий кулгалхоша а.

Л. РУДСКИЙ.

1975 шера июле «Союз» — «Аполлон» яхача шин кемаца советско-американски цхьана полет хургья.

ХIанз цу полета кийчо яра хоадамбеш йола этап йолаенай — вIашагIхотталургйолча агрегатий образецашта испытани елга.

Советски американски специалистий цхьана болх беш йола группа кемаш вIашагIхоттаргдола агрегаташ нийса вIашагIъеххкайий а тешаме йий а хьожаш я.

СУРТА ТIА: «Аполлон» яхача кема вIашагIхотташ йолча устройства узелашка хьежаш ба советски американски специалисташ. Аьрдехьара аьттехьа: «Роквелл Интернейшнэл» яхача фирма контролер Кеп Лав, СССР Iилмай Академегара балхашта кулгалдер Сыромятников Владимир, «Роквелл Интернейшнэл» яхача фирма космически отделене президент Рэй Ларсон.

Н. АКИМОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

КЕРДАЧА ТОЛАМАШКА ТЕШШАМЕ НИКЪ БУЛЛАШ

ХIара шера ялата, кхыча культурай дика хьувкъам кхебеш хьабоагIа Гудермесски района «Кавказ» колхоза кхаш леладераш. Иштта 1976 шера чотах 1200 центнер ялат а дохкаш укх шера толамца кхоачашйир цар паччахьалкхенга ялат дохкара нийслагIча пятилетка халкъбоахама план.

Из толам боаккхаш къаьстта доккха дакъа лаьцар Къахьегама ЦIеча Байракха орден лелаеча коммуниста Хажиев Iимрана кулгалдеча шоллагIча бригада къахьегамхоша. Района кхыча боахамашкарча бригадаша чуийцачул дукхагIа, 420 гектарах хIаране тIара 23 центнер ялат чудера цу бригадо, план 20 центнер йолаш.

Хьинаре къахьийгар колхоза шекара свекла лелаераша а. Цар хьинаре баьча балхо йиш хилийтар укх шера паччахьалкхенга 11 эзар тонн шекара свекла йохка. ХIаьта укх шера халкъбоахама планагIа йохка езаш хиннар нийс эзар тонн свекла мара яцар.

Даьчох кхоачам баь Iе дага бац кавказцаш. Тешаме лард йоллаш боахк уж тIадоагIача шера чуэцаргболча хьувкъама.

Гурахьа ювча культураштa лаьрхIа лаьтта оахаш, уж культураш дIаювш къаьстта хьинаре къахьийгар механизатораша Дадашев Махьмада, Загамаев Яхьъяс, Шахаев Шадида, Габазов Iабдулла, Бедиров Насруде.

Цхьа ди дIадахийтанзар царех хIаране балха норма юкъера лаьрхIача 140—150 процент кхоачаш ца еш.

Дог гIоздоахаш да зяба лаьтта оахаш, из органически удобренешца хьаьндеш къахьегача механизатораша Цугуев Шахъяна, Калаев Татас, Джамалдинов Баташа, Хаджиев Язета, Дукуев Ахъяда, кхычар доаха толамаш а.

Дийнахьеи буси болх беш 1020 гектар лаьтта аьхад цар укх шера, планагIа 990 гектар мара аха дезаш ца хиннача. ХIаьта лаьтта хьаьндераша план 7000 тонн йолча 7120 тонн органически удобрени йиллай кхашка.

— БIаьсти дIаюргйолча культураштa кIезигагIа яле а нийс эзар тонн органически удобрени юлларгья оаха, — йоах колхоза керттерча агронома Арсанбиев ЯрагIе. — ЛаьрхIар кхоачашде дика торонаш я тха.

Болх бе йиш йолча ханах бизза пайда эцаш хIанз а чудуийташ хий дуллаш ба колхоза кхаш леладераш.

— Лаьтта планировка яь дац колхоза кхаш. Цудухьа хий дулларий йоккха говзал хила еза. Чукхийтта а хIаьта айенна а дукха моттигаш я кхашка. Нийсса харшаш а даьха кхайтIа хий тIахийцача чукхийттача моттиге Iовргдар. Из кхета а деш чукхийттача, айеннача моттигашка хий гонахьа гIолла гIоргдолаш голаш етташ доах харшаш, — йоах Арсанбиев ЯрагIе.

Из говзал дика караерзаяь, ба хий дуллараш Катаев Яхьъя, Амаев Мохьмад, Бесамиров Хьусеи, Абдулкадыров Юсуп.

— Гурахьа ду балхаш укх шера санна ханнахьеи дикеи чакхдаьха цхьа шу дагадагIац сона. Тешаме я тIадоагIача шера чуэцаргболча хьувкъама елла лард, — йоах дIахо Арсанбиев ЯрагIе. — Цу гIулакхах бизза пайда эца хьожаргда тхо. Укх шера чуденачул дукха дукхагIа ялат, кхыча культурай хьувкъам чубахьаргхиларах теш со тIадоагIача шера.

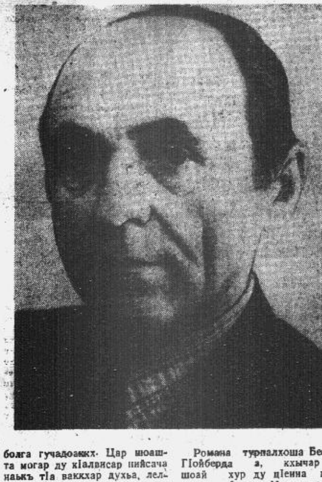
ЙоагIа йоакхо ю колхозе техника тоаяра. Ялат чуэцаш йоль комбайнаш йоацар еррига техника 23 феврале тоаяьяккха социалистически декхар тIайийцад колхозхоша. Шоаш денна дош толамца кхоачашде гIерташ шерра яхь йоаржаяь еррига шоай говзал оарцагIъяьккха тIатеIIа къахьегаш ба хIанз слесараш, сварщикаш, мотористаш, кхыбола болхлой. Дика хьокхамаш а гойт. Иштта, укх шера йиълагIча квартале тоае езаш хинна еррига техника 15 декабрь тIакхоачаш тоаяьяккхар. ХIаьта механизатораша Загамаев Яхьъяс, Дадашев Махьмуда графикагIа январь бутт чакхбоалаш тоае езаш хинна шоай трактораш 10 декабре тоаяь яьхар.

Иштта, тIадоагIача шера де дагалаьцар сеша чакхдоаккхаргхиларах тийша, чуэцаргболча хьувкъама тешаме лард йоллаш хьинар, низ кхо ца беш къахьегаш ба «Кавказ» колхоза кхаш леладераш, механизатораш.

М. ХАМАТХАНОВ.

Йоазонхочун Боков Ахьмада 50 шу дизарга

ЗАМАНЦА ГІА БОАХАШ

ХІанзарча хана гІалгІай литературе къабстта сий долаш болча йоазонхоех ва Боков ХІаме Ахьмад.

Йоазонхочун укх шера хьалхара юбилей я. 1924 шера СоагІапча ваьв А. Боков. Школе дийшад 1938 шерага кхаччалца, тІаккха деша эттар Наьсарерча зооветтехникуме. Цигара ваьнна Шолж-ГІалий тІа хиннача рабфаке деша вахав. Хьехархой курсаш а яьха, дІаболалу шийн юрта, СоагІапча, хьехархочун болх. АргІа-ТІехьашка хьувзаьлар тІема Іаьржа морх, фашистий бІеха Іы етталора МагІалбика юхе укхача юрташта. Бахаш мел бола нах шоай низа кхоачоица моастагІчоа духьалъэттар. Ди-бийса къоаста ца деш, болх бешшехьа а: тІема духьал чІоагІаленаш еча къахьегаш хилар А. Боков.

Цо экстерно юкъера школа чакхйоаккхача хана Казахстане вар из. Алма-Ате йолча горно-металлургически институте 1945 шера деша а эттар.

Кхувш воагІача хана дениз искусство, литература дезаш а, кепа ца тохе а, цунца къахьегаш а А. Боков хиларца, цун дег чу дилла боагаш бар кхолламa безам. Цо аьлар Ахьмадага, хьох инженер хургвац, хьа декхар кхыдар да.

Институте цхьоалагІа курс чакхйоаккхашехьа а, цигара дешар а дуташ, А. Боков театра студе деша вахар. Из студияр Алма-Атарча драмтеатре хьайнйла. Цхьатарра деша вода из киноактерски школе а. Студи чакхъяьккхачул тІехьагІа Павлодарски областен кхычахьен финансови болх бешшехьа, цо къахьег драмколлективашта кулгал а деш. Цигара 1958 шера дІавийхар из болх бе дІайолаеннача «Сердало» редакце литсотрудникалла.

А. Бокова произведенеш кепаетта йолаелар «Сердало» тІа а литсборникашка а. Театраца хиннача безамо редакцера Наьсаре вуг из. Цига халкъа театра режиссер хул из 1960—1962 шерашка. Болх хала бале а, лог хьесташ бар. ВІашагІтоха йийзар драмколлективa, цун доакъошхошта актерски говзал Іомае йийзар. Керттера дар — пьесаш увттаяр. Уж яр У. Юсупова «Іайшет», А. Салынске язъяь «Барабанщица», дукха кхыяраш а. Коллективо оттайир А. Бокова язъяь пьеса «Бачен цун истийн». Театро оттайнча из геттара чІоагІа езаелар наха. Дуккхача юрташка, Шолжа-ГІалий тІа а оттаеш хилар из.

Прозаца, драмаца дІаболабелар йоазонхочун никъ. А. Боков дІаэц йоазонхой Союза членалла. Литератураца айхха къахьегашехьа а, цо болх бу Шолж-ГІалийтІарча телевидене режиссерал а редакторал а. Укх тІехьарча шерашка «Лоаман Іуйре» яхача альманаха редактор волаш хьавогІа А. Боков.

Йоазонхочо шийн кхоллама никъ дІаболабир сатирически произведенешкара. 1958 шера арадаьлар цун «Бачий истий» яха дувцар. 1964 шера кепатехар «Бачен цун истийн» яхача повеста. Цу тІа дувц керттерча турпалхочун Бачий вахарах цхьа ди. Из ва дер дайна лелаш, цІагІа ши сесаг йолаш, булкъаш чубетташ, цІагІа торо йоацаш саг. Бакъда, Бача дилла ишта хиннавац. Хьаьнала ферме къа а хьегаш, дезалца мерза а волаш ваьхавар из. Яхача замаш викалаша — спекулянта Мовле, малара хьаьшо Арсан-Гире, — шоай харцахьча хьехамашца лер тІара воаккх Бача. Цар истий кхувлийт цунга, доахан леладеча ферме болх бар эхь да оал, хІаьта базар лелаяр — эхь лоархІаш бац. Бача хьаьрвалар беррига бехк-м цу шин йовсара а бац. Бача ше а хила воагІар кертах ца вохаш. Цудухьа наьха бага вода Бача, хала да цунна шийн ден тІа вала. Дукха истий кхувлача нахах бехк баь ца Іеш, йоазонхочо цхьатарра бехк бу дезала тІайолача кхалсага а, хІаьта кІаларча сесаго Іаьдалга дІа а леткъа шийн бокъо хьа ца яккхар нийса доацилга хьагойт.

Повеста идея йизза гучаяргъяцар вай замах бола нах цу йовсарашта духьалъоттабаь бецаре. Уж ба Бачий лоалахой Іади, Совдат, коммунист Іалихан. Хьехамца, футтарварца а, наггахьа кхерамца а Бачийнен зуламе долчоаш юкъе карт увттаю цар. Бачас юг дІа мел баьккхача гуш ба къахьегамах чуйнна боахка нах. Йийцача повеста тара да «БІаІадалий базар» яха дувцар а.

Йоазонхочо шийн дувцарашца, повестаца айду лоархІаме дешаш: истий дукха кхувлар харцахьа къарахъаш меларах дозла зе, дийна Іаьржа Іоткъам, ца вовзача сагага саг маьре яхийтар, цІи кхабара гІулакх. Царна критика ярца А. Бокова боккха хьехам бу. Цунца диззза кхоачаш а ду цо шийн йоазонхочун декхар.

Ширача замах юхедисача зенеча гІулакхаша къаьстта дукхагІа хало тІаоттайора вайнаьха кхалсага. Цу балийна кІалхара а йоалаш, кхалсаг кердача наькъа тІа ялар гойташ ва А. Боков «Райхьант», «Хала никъ» яхача произведенешка. Вайнаьха литературе йоккха проблема хинна дІаэттад кхалсага бокъо маІача сага нийсса дІаоттийтар, дешарца а юкъарча вахарца а из йизза бокъо йолаш дІаяхийтар.

Кхалсагах йола шийн тема йоазонхочо дегІайоалаю «Хала никъ» яхача повесте. Цун керттера дакъа хиле дІаотт Марема дагадохаш дола шийн хала вахар. Советий Іаьдало, халкъий доттагІало миска бо хинна Марем кІалйитац.

Повеста керттера маІан гучадаккхара йоазонхочо говза Іалама сурташ доаладу, кІоаргга гучабоаккх турпалхой сакхетам.

Кхалсага вахар, яхача заман викалаш бувцаш йола произведенеш, критически оагІув хиларал совгІа, вай таханара сийрда вахар дувцаш а я. Из керттера хинна дІаэттад А. Бокова повесте «Дарц», дувцарашка «Са наькъахо», «Сий», «Довхой».

Вай замах мерза къахьегаш бола турпалхой бувц А. Бокова «Дарц» яхача повесте. Балха нах вІашийн тІера а безаш а болга гучадоаккх. Цар шоашта могар ду кІалвисар нийсача наькъ тІа ваккхар духьа, лелхабу шоашта юкъера зуламе нах.

Вай Іаьдала мел хинна халаатта дар лоаш хинна мугІарера нах безаш ва йоазонхо. «Са наькъахо» яхача дувцара тІа царех ва воккха саг Мухтар. Къона волаш, Іаьдал лоаккхача тІем тІа хул из, дуккхача шерашка къахьегаш хьавенав, аьшка наькъ тІа хила мега катастрофа, Іоажалах шийна кхерам боллашехьа а, соцаю. Мухтар шийн деналца, къамаьлаца визза вай заманхо волга гуш да. Ахьмада «ТІеххьара зерат» яха дувцар а да дыца, цун викалашта критика еш.

Вай зама ювцаш, кердадар хестадеш, ширадар ІотеІадеш хиларца А. Бокова боккха къовсам лоаттабу вай заман керда саг кхеввара тІехьа. Из духьалъотт вайна дог цІена, къахьегам безаш, наха дикадар де гІерташ, вай мехка визза гражданин волаш.

Шийн кхолламе йоазонхочо боккхагІа толам баьккхаб исторически тематика ювцарца. Идейно а эстетически а пунца дегІавоагІа А. Боков. Цун кхоллама юкъе йоагІа керда жанр — роман.

1967—1968 шерашка арадаьлар А. Бокова «Беке къонгаш» яхача романа ши книжка. ГІалгІай меттала эггара хьалха язъяь диалог я из. Шийн хьалхарча произведенешка наггахь мара революционни тематика хьоахаяьяцар А. Бокова (дувцар «Са наькъахо»). Цу тематика лоархІам шийна бовзарца, из лаьрххІа ювца дага хиначоа тара да. Говзамеча литература тІа хайра дош аьнна дацар АргІа-ТІехьашкарча наха граждански тІем тІа лаьцнача даькъах.

Романа турпалхоша Беке а, ГІойберда а, кхычар а шоай хур ду цІенна кхоачо хилийта. Цар дезалаш моцал ловш, биркъа дувхаш, бокъо йоацаш лел. Мискача наьха фоарта тІа хайшараш ба паччахьа Іаьдала викалаши гІалгІаех бола бІаьхий нахи. Къаьстта дика мегал йоазонхочоа классови къовсам бувца. Вайнаха юкъе социальни бекъам мел боккха а классови къовсам мел ира а хиннаб гойт вайна.

Харц рузкъах хьалаикъа, цо курваьккха лел СаІад. Базар лелаеш ва Соси. Кулакаш а юрта дай а ба могачарех. Къе саг ве а, тІеххьардар цунгара хьадаккха а, тийша болх бе а хала хетац бІаьхийчарна. Царна тара бац къебараш. Халкъа оамалцара дикагІдар да цу къахьегамхошка, тІеххьардар дІаденна а вІаши новкъостал де гІерташ ба уж. Тайпашта бола бекъам вайнаха юкъе кхы а боханза хиларах, къевар гучахьа чуоттавеш хиннавеце а, къайлагІа из воацавеш хиналга гучадаккха мегал А. Боковна. Масала, вайнах эрсий мехка балхашка дІаахар, бІайхийча гІалгІашта батракал леладеш хулар ноагІоех, селех, эрсех... бола къе нах. Цу тІа гІолла А. Бокова дукхача къамех бола къебараш вІашагІтох. Йоазонхочо дика тевко яьй казакий вахара а. Царна юкъе а классови бекъам хиннилга гойт цо. Казакаши, гІалгІайн вІашкахахка гІерташ контрреволюци хинналe а, романа тІа гойт тайп-тайпарча къамах бола нах вІаши барт чІоагІбе гІерташ лийнилга. Цхьан кхетам тІа боал уж: моллагІча къаман къехой моастагІа — къаьнарча Іаьдала викалаш болга а, шоай барт а вахар а тоадеш дола керда Іаьдал, цхьаогІонца дакхха дезилга а.

Произведене керттера турпалхо хиле дІаотт Хьасан. Цунна тІаэттача дукхача халонаша кІалвитац из. Шийн вахара, ираза сагото едла а хилац. Денал долаш, сица чІоагІа волаш вола цу тайпара саг хьалхарча замах эбаргал воалар. ХІаьта кердача замах кхы а воккхагІвола турпалхо, вешта аьлча, визза революце доакъашхо, къаман авангардии низ хул цох.

Атта бац революционни кхетамга бода никъ. Цкъарчоа хет наха шоаш «пирстоп» дІаваьккхача деррига тоалургда. Из харц долга кхетаду наха, вІаши кхоталу уж. ТІаккха халкъа кхетам къовсамца, латарца дегІаухаш гу романа тІа. Боккъонца идейни революционераш хиле дІаотт Дауд, Малсаг, революционни баьчча хул Тоаркхо-Хьажех.

Романа тІа конфликташ тешаме я, терко тІаозаш я интрига, турпалхой вахараш вІаши чІоагІа кхотадаьд, турпалхой оамалаш конкретно-исторически а дика а хьахьекхай.

Вай Союзерча дешачар а чІоагІа дика тІаийцар «Беке къонгаш» яха роман, Москве кепатеха из эрсий меттала арахийцача.

Вай мехка вахара керттера а лоархІамегІа а йола хаттащ ювца гІерт А. Боков шийн романашца. ТІеххьара цун арадаьннача «ЩІийенна сайре» яхача романах а дика совгІат хилар вай литературана. Цун керттера тема хинна дІаэттай коллективизаци. МальсаговгІар Орцхон Дошлакъен «Кердача наькъ тІа» яхача пьесагара, Хь-Б. Муталиева «Хьалхара денош», А. Ведзижева «Наькъаш къаьстача» яхача повесташкара дІаиккхача кхы лоархІаме произведени короргъяц вай литературе цу коллективизацена хетаяь. ХІаьта цунах йоаллаш я йоккха драматически материал, гуш я юртарча вахаре хинна йоккха революци. Романа тІа вайна гуш йола ха я колхозаш вІашагІъехка яьнца ха. Бакъда коллективизаце процесс цу гІулакхаца чакхъялац, хІана аьлча, из процесс чІоагІа чоалхане хиннай.

Романа тІа гойт ахархой юкъарча боахамга мишта боал цуццара цар морзал мишта дегІаенай. Колхозашта Іаьдало еш йолча агитацена духьала къайлагІа шоай питам беш ба наьха хьакъах бахаш хинна кулакаши цар гІончийи. Шоай хьинцар оарцагІа а даьккха, колхозе кулгал деш долча балхашка отт уж. Царна дагадоаллар да: къайлагІа лелабеча тийшача балхача колхоз йохае, шоашта хІамилг яккха. ЛирагІа болча моастагІаша вув колхоза председатель Хьамид, говраш лечкъаю, хІаьта шоаш гучабаьлча, гІаьрал а баьле бирса оакхарий санна лел колхоза боахама эенаш деш.

Романа керттера турпалхо Мурад ва шийн заман типични викал, активист. Шийн деррига са дІалу цо нах кердача вахарга бахар духьа. Къахьегамхой мугІарех волча Мурадах хул колхоза председатель. Шийн сиха къастталца (бийцача кулакаша вув из) колхоза боахам дегІабоалабеш, наьха кхетам совбоахаш лел из. Къаьстта вай безам тІаозаш да наьха къахьегами сакъердами гойташ дола романа тІара сурташ. Диденгара колхоза вахар мерзагІа хул къахьегамхошта.

Кердачуни къаьначуни машар хургбоацаш латтача тІемо романа дукхаза хулийт трагически моттигаш. ВІаши безаш болча Мураден Залиханен хила мега ираз дохаду кулакаша. Къаьнача ІаьдалагІа Залихан маьре юг Зоврбика. Шийна тІаэттар ла ца могаш йоІ хІалакьхул.

«Беке къонгаш» яхача романа тІа дика айяь хинна классови проблема йоазончохо дегІайоалаю «ЩІийенна сайре» яхача романа тІа. Дукхача оагІонгахьара из роман дІаотт «Беке къонгаш» яхача романа дІахододар долаш санна. Цу шинна романах чакхйоал сагах йола концепци: мугІара тІехьа мугІ Іобешаш хьагу вайна кердача замах вола саг хьалкхувш хилар. Хьасанагара («Беке къонгаш») Мурадага («ЩІийенна сайре») кхаччалца хьалкхув из кердача замах вола саг. Турпалхой сурташца йоазонхочо вайна гойт кхы цхьаькха а: социалистически наькъ тІа доала халкъ кердача кхетамга далар. Йоазонхочун йоккхагІа йола котало я из.

ТІехьарча шерашка йоазонхочун кхолламца вайна гучаювлаш я исторически лоархІаме йола ха — Сийлахь-боккхача Даьхен тІема шераш. Цу деша хетадаь да «Дон» яхача журнала тІа кепатеха «Тишденна цІа» яха дувцар. Соахка М. Лермонтова цІерагІча эрсий театре бІарччача сезонах коталонца хьокхаш чакхъяьлар А. Бокова дукхача актех йола «Тхо цІадоагІаргда, нани» яха пьеса. Цу тІа кхееш я йоазонхочуна къаьстта дукхаезаенна темаш: къахьегам, халкъий вошал, классови къовсам.

Актера, режиссера, йоазонхочун говзал йолаш волча А. Бокова йоккха торо я халла дегІаухаш йолча гІалгІай драматургена боккхагІа пайда бе. «Драма» яха жанр халагІчарех лаьрхІа яле а, теша безам ба йоазонхочо цунца кхы а дукха къахьегаргхиларах.

Йоазонхочун кхоллам а цун ерригa говзаме белгалонаш а ювцар вай литературоведенена хьалхашка латтача декхарех цаІ да.

Ала йиш я йоазонхочун кхолламо чулоац вай мехка ерригa истори: граждански тІом, коллективизаци, Сийлахь-боккхача Даьхен тІом, таханара вахар. ХІаьта А. Бокова произведенеш Нохч-ГІалгІайчухь яйза ца Іеш, беррига мехка а дІаяйзай. А. Бокова яздаьр, деррига хІана дац аьнна, эрсий меттала даьккха а да.

Тешшаме гуш да йоазонхо говзалца дегІаухаш воагІилга, цунна дукхагІа езаенна жанр — роман йолга.

А. Бокова укх шера шовзткъе итт шу дуз. Вахара а къахьегама а хьалхара итог ю ха я из. Йоазонхо коталонца венав цунга. Ше баьча литературни балхах доаккхал де йиш йолаш а ва из.

И. ДАХКИЛЬГОВ,
филологически Іилмай кандидат.

КЕРТТЕРА ДЕКХАР ЛОАРХІАШ

Бераштa патриотически кхетам балар педколлектива керттерча декхарех цаІ лоархІ тха № 4 йолча школе-интернате. Цудухьа лаьрхха вІаштІехьбаьккха лелабу оаха из болх.

Духхьал цу гІулакха оттаяь план я. Цунна юкъедоагІа тІемаш хиннача моттигашка экскурсеш елга, халача шерашка Даьхе лораеш хинна турпалаш лохилга, цар гаргарча нахаца бувзам лелабелга. Сийлахь-боккхача Даьхен тІема доакъашхошца дешархой вІашагІбеттлулга, кхы дуккхадараш.

«Цхьаккха а виценнавац, цхьаккха а дицденнадац» яхача девизах лелабу интернате берриге а патриотически болх. Къонача лерйоахараша лехаб МагІалбик лораеш хинна керда турпалаш. Царна юкъе ба Л. Г. Цирульников, Е. В. Пивоварова, А. Н. Козаченко, кхыбараш. Царца дІа-хьа каьхаташ яду, тІема ветеранашта дагадоагІараш альбомашка вІашагІтох. Иштта школе-интернате кийчъяьй «ТІема сийлен» уголок. Цун цхьа дакъа да «Даьхе лораяь вай мехкахой» яхаш.

Гурахьа интерната дешархой а хьехархой а вІашагІкхийтта хилар Ессентуке вахаш волча Даьхен тІема ветеранаца Цирульников Лев Герасимовичаца. Цо бераштa дийцар Дагестански АССР Сергокале вІашагІъелла хиннача 317 дивизе тІема наькъех. Шийн 17 шу даьлча вахав Лев Герасимович Советски Эскаре. Связист волаш МагІалбикера дІаболабеннаб цун тІема никъ. ЧІоагІа дега чов йолаш дийцар ветерана Котлон морзо бІарга ца гуш, моастагІчох майра латташ шоай дегІамаш Іодехкача къонача советски салтех. Царна юкъе дукха ба вай мехкахой а. Дешархоша чІоагІа сатийна, лаьрххІа, цхьаккха дош тувла ца долийташ ладувгІар ветеранага.

Цунца цхьана МагІалбик лораеш дивизе тІемаш даьча моттигашка баха хилар дешархой. ТІем тІа байнарашта дегІача памятникашта уллув зизаш дехкар минута йист ца хулаш сий деш дагалаьцар уж. Из экскурси чакхъяьлар Дагестанерча поэта Гамзатов Расула «ГІарагІураш» яхача стихех яздаь илли а оалаш.

Интерната дешархоша хІанз а бувзам лелабу Лев Герасимовичаца. ВІашагІкхийттача моттигашка «ГІизлаьрера кагирхой» яха цун илли доах.

Каст-каста хул интерната дешархой болча хьоашалгІа баьхке города военни комиссар Б. И. Ковтуненко, МагІалбик лораеш хинна ветеранаш И. И. Мысник, М. С. Пушина, кхыбола мехкдаьттахой, городе баха тІема ветеранаш. Иштта тхо долча хьоашалгІа ена хиннай Е. В. Пивоварова а.

Царех хІара вІашагІкхетаро чІоагІа лер ют дешархой дегашка, кІоаргбу, чІоагІбу цар патриотически кхетам, лаккхбу Даьхен тешаме къонгаш хилара лоІам.

Дешархошта патриотически кхетам балара болх кхы а шерагІа лелабу школе хІанз, советски халкъо Сийлахь-боккхача Даьхен тІем тІа котало яьккха 30 шу дизара накъадолхача хана. Укх шера ноябрь чакхбоалаш интернатера бераш вІашагІкхийтта хилар тІема шерашка МагІалбик лораеш хиначa ветеранашца Т. Е. Омельчукаца А. Н. Козаченкоаца. Цар дешархошта дийцар фашисташа къиза вийнача къонача разведчиках Мордвинов Володях а шоашца цхьана тІем тІа хиннача новкъостех а.

Дукха ха йоацаш тхо долча хьоашалгІа МагІалбике тІемаш хиннача моттигашка хьажа баьхка хилар Грознерча № 2 йолча школа-интерната дешархой. Хьаьший а фусамдаьй а цхьана экскурсе баха хилар фашисташта духьала лира тІемаш хиннача моттигашка.

ХІанз Грознерча № 15 йолча школера-интернатерен Черси-Балкхаройчен Котляровски школерен дешархой тІаэца кийчо еш да тхо. Къонача тІехьен патриотически кхетам чІоагІбара дукха пайдане гІулакхаш чакхдоахаргда цар цхьана.

Тха дешархоша массе а хана дага лоаттабу къонача тІехьен таханара ираз вахар бахьан, Даьхен кортамукъале бахьан шоай синош дІаденна тІемахой, цар сий ду уж лоархІ.

ДІахо йодача хана из лоархІаме болх кхы а шербара, товбара де дезараш белгал а даьха, къахьегаш я тха школа-интерната педколлектив, общественни организацеш.

В. ЯКУЛОВА,
МагІалбикерча № 4 йолча школа-интерната йоккхагІйола воспитатель.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

26 декабрь
I-ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Іуйранара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. «Кагирхой творчество». 10.00 — Босбола телевидени. «Фордий наІараш». Телевизионни художественни фильм. 2-гІа сери. 15.15 — Передачай программа. 15.20 — Документальни фильма программа. 16.15 — «ДоттагІал дола социалистически мехкаш». Куба Республика. 16.45 — Шахматни школа. Разрядникий класс. 17.15 — Пропагандиста трибуна. «ЛадувгІархой дуне довзар вІаштІехьдаккха». 17.45 — Киножурнал. 17.55 — Бамат-Гири-Хьажен цун реакциони гІулакхаши. 3-гІа передача. «Знание» общества республикански организаце правлене председатела заместитела Саламова выступлени (нохчий меттала). 18.10 — «Нохч-ГІалгІайчу гІолла». Информационни программа (эрсий гІалгІай меттала). 18.30—Миллионий ленински университет. «Къахьегама почина луш бола пайда. 19.00 — «Бека хьо, са баян». 19.30 — Пятилетка хаьал хьалха кхоачашъергя вай. 19.45 — Босбола телевидени. Из шуга кхоачашдулургдий? Викторина. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. «Майя Плисецкая» яхача телевизионни фильма-концерта премьера. 22.45 — Кердадараш. Передачай программа.

II-ПРОГРАММА

17.15 — Босбола телевидени. Самукъанера старташ. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. «ХІара сурта тІа малх ба». 18.30 — Совхозий производственни объединене начальника заместитела. Затопе выступлени. 18.40 — Киножурнал. 18.50 — Кагирхой гІулакхаш (гІалгІай меттала). 19.30 — Концерт.

27 декабрь
I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Іуйранара гимнастика. 9.20— Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. «Самукъанера старташ». 10.15 — Босбола телевидени. «Майя Плисецкая» яха телевизионни фильм концерт. 15.10 — Передачай программа. 15.15 — «12-гІа игрок» яхача телевизионни документальни фильма премьера. 15.45 — «Эрсий мотт». 16.30 — «Къонал — эфире я». Студенчески отрядий слет. 17.30 — Босбола телевидени. «Социализма дуне». 18.00 — Телевизорашка хьожараша хет, критика ю, хьехамаш ду (нохчий меттала). 18.25 — 1974-гІа шу кхъадоаккхаш. 18.55 — Экрана тІара илли. Богословске ашараш. 19.20 — «Бизнеса дуне тІа». Передача дІахьу политически обозревателa Дунаева. 19.40 — Босбола телевидени. Экрана тІа кинокомеди я. «Карнавальни бийса» яха художественни фильм. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. «Артлото». Эстрадни программа. 22.20 — «Спорт-74». 23.10 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

16.25 — Концерт. 17.00 — Документальни фильм. 17.20 — Мастер, дешархо кхетамца кхеве. 17.50 — Фильм. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Мультфильм. 18.25 — Киножурнал. 18.35 — Нохч-ГІалгІайчу гІолла». Информационни программа. (эрсий, нохчий меттала). 18.55 — Хоамаш, реклама. 19.00 — Общественни гІулакхашта юкъе кхалнаха хьинар долаш дакъа лацаро цар атеистически уйлаш вІаштІехьайоах (гІалгІай меттала). 19.15 — Медицински училища художественни самодеятельноста концерт (гІалгІай меттала).

РАДИО

26 декабрь

6.30 — «Юртара вахар» (гІалгІай меттала). 6.45 — Хоамаш, хоаттам. 8.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Иллеш, ашараш, халхара ашараш. 8.50 — Іилмий-технически информацеш-74. 16.00 — «Къона тІехье» (нохчий меттала). 16.15 — «Лаьхале» яха радиовыпуск (гІалгІай меттала). 16.30 — «Болхлой вахар» яха радиогазета (нохчий меттала). 16.50 — Чугуно - литейни цеха агитколлектив» яха Соколова корреспонденци. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала). 18.40 — «Шовна, кхалнах» (гІалгІай меттала). 19.20 — Пропагандиста долча новкъостала. «Советски наьха хьал-торо хадданза лаккхъяра никъ». Профессор Сухоревске беседа. 19.35 — Концерт.

27 декабрь

6.30 — «Юртара Іуйре». 6.45 — Хоамаш, хаоттам. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — «Моттигерча композиторий ашараш» яха концерт (нохчий меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — «Къахьегамца сий долаш ва саг» яха зарисовка (нохчий меттала). 16.15 — ДоттагІий оазаш. 16.30 — Кокойти. Фортепианона йола фантази. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала). 18.40 — Концерт. 19.20 — «Дезален саг йоалаярен йистарен гІулакхашцара дІаяхача замах юхедиса дина во гІулакхаш» яха Цицкиевай беседа (гІалгІай меттала).

ХАОТТАМ

Кхоана республике гІоллен Грознен морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 0—5 метр чІоагІа мух а хьекхаш ха хилен фегара температура республике гІолла 0 градусагара 5 градусага кхоачаш, Грозне 3—5 градус йІовхал йолаш хилен тарлу. Кхоашен ломмен морхаш а йолаш, юкъ-юкъе екха а екхаш, наг-нагахьа лаьгІо тІаьда доа а делхаш. къилбаседа - малхбузехьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш ха хилен фегара температура бийсашка 2—7 градус шелал йолаш, деношка 1 градус шелалгара 4 градус йІовхалга кхоачаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

УРУГВАЕРА КРИЗИС: ЦУННА ТІЕХЬА ФУ ДОАГІА?

Дукха ха йоаццаш тІехьа «латиноамерикански Швейцари» оалаш яр Уругвай. Уж вІаши нийсъяр эггара хьалха цун экономика цхьа бахьан вІаштІехьа хиларца дувзаденна дар. Цхьабакъда укх тІеххьарча шерашка дикка хувцадала даьлар гІулакхаш.

1974 шера ахка хьатІэкхоачаш 50 миллиард доллар хІана дацар аьнна пассивни сальдо дар Уругвая торгови баланса. 1973 шера январе денз къаман ахчан единицана ткъаь иттазза девальваци яьяр. ХьалхагІа цхьан долларана метта 925 леташ хинна песо хІанз 1500 хІана лелац аьнна лел. Лоацпача юкъагІа 400 миллион долларга дІакхаьчад мехкага арахьара доалла декхар. Вахарга бода мах алхха укх шера массехк бетта шкъан ахаззен хІана бенвабац аьнна лакхеннаб.

«Юкъерча» дезала вахарга хІанз эггара кІезигагІа дахача а 500 эзар совгІа песо (300 гаргга доллар) доза бетта. Цхьабакъда дуккагІболча къахьегамхошта цу ахчах ах а дагІац хьатІа.

Цу тайпарча хьала бахьан малагІа да? Къаман бюджетах кховзткъе итт процент совгІа герзашцарча низашкен репрессивни органаш чІоагІъярген дІадохийт. ДегІаахац юрта боахами промышленности. Кхыча мехкашкара юхалург ахча а нйдеш уж дегІакхувла гІерт Іаьдалаш. Цхьабакъда Дунен халкъашта юкъерча валютни фондо, Американски дегІаахара юкъарча банко, Дунен халкъашта юкъерча дегІаахара агентства, тайп-тайпарча американски банкаша новкъостал дац паччахьалкхен предприятешта денационализаци еш хилча мара. ХІанз царех дуккхаяраш кхыча мехкашкарча компаней бе йолхаш латт.

Кхыметтел ВІашагІкхийттача Штатий посола а ше дукха ха йоацаш Монтевидео хиннача торгови палата заседане къамаьл деш шекон тІа оттайир Уругвай экономически дегІаахара перспективаш: Американски дипломата цу прогнозах моттигерча дипломаташта бІаргаяйра мехка кхоаненах кІезига сатедеш йоля белгалонаш. Уругвайски Іаьдалаша чІоагІа сатувс дукха ха йоаццаш Чилерча хунто тІаийцача «кхыча мехкий капиталовложеней хьакъехьарча устава» хьисаперча, кхыча мехкий инвестицей хьакъехьарча законах. ХІаьта цун маІан фуд аьлча, из да, Уругвай экономически кхыча мехкий мукъагІа йолаш латташ хилар.

ХІанзарча социально - экономически структурана могаргдац кризисни хьалах Уругвай мукъаяккха. Гучох, дуккха нах юкъе а бенна дакъа лацара мара могаргдац хьал хувца.

Цу тайпара хувцамаш дезий хІанзарча доале латтараштa? Дезац, хІана аьлча царца цхьана хила дезаш да Іаьдала керте латтача олигархе хьашташтa духьала дола политически, юридически, структурни хувцамаш. Из бахьан долаш наьха санна чІоагІлу уругвайски общества чухьара антагонизм. Раьза боацаш ба беррига къахьегамхой а хІаьта иштта царцара цхьоагІо лехаш йола юкъерен кагийн буржуази а. Олигархе Іазап тІа мел латтарий цхьоагІонна могаргда Уругваерча социально - экономически хувцамашкен демократически эргалонашкен бода никъ хьабелла.

Марио МАРИН,
аргентински журналист.
(АПН).

Буэнос-Айрес.

АВСТРИ. ХІара шера тайп-тайпарча мехкашкара эзараш нах ух Маутхаузене, гитлеровски концентрационни лагере боабаьраш дагалувца, машар лорабергба, фашисташа тІаоттадаь Іазап кхы хулийтаргдац, аьнна боабаьрий каша тІа дув баа.

Укхаза моцала байнаб, топаш етташ, газ чухецаш боабаьб, крематорей пишкашка боагабаьб ерригаш а хІана яц аьнна йолча Европа паччахьалкхенийн кхыча континентийн 130 эзар гражданаш, царца 32 эзар совгІа Советски Союзера а болаш.

СУРТА тІа: оакхарий хьисапе Іазап тІаоттадаь вийнача Советски Союза турпалхочоа инарал - лейтенанта Д. М. Карбышева дегІа памятник.

В. МАСТЮКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

АНГЛИ. Гэтуик яхача лондонски аэропорте хилар шин дийнахьара эскарен полицейски подразделенешен цхьана яь маневраш. «Терроризмацара къовсам» мишта вІаштІехьбоккхаргба хьажар духьа яь яр маневраш.

Герзашца кийчбенна бІаьш салташен полицейскешен бронетранспортерашца, вертолеташца наькъаш дІа лийца дар, аэропорте хьаухача машинашка каьхата хеттар, чухьежар.

СУРТА ТІА: маневраш еча хана.

ТАСС фотохроника.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гІа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктоккхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела—3-42-28; письмой отделен бухгалтерен — 2-80-71.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отдела партийной жизни и культуры— 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-80-71.

Газет эоадувл шинарен ерен шоаттен деношка.

«Грозненский рабочий» издательствон типографи. Револоце проспект 7/84. Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

Заказ № 11946.